

Hennie Fischer

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΚΑΦΕΣ ΧΑΓΚ = SAFE HANG

Ο καφές όστις κατέκτησε τήν ύφήμιον.
Είναι ό μοναδικός διά καρδιακούς.
Ο καφές ό έωιστημονικός άνευ καφεΐνης.
Είνε άπό γνήσιον καφέν Μόκας και Λάντος.
Ο καφές εις άρωμα και γεύσειν άνωτερος.
Είνε ό καφές ωαντός έργαζομένου.

ΠΙΝΕΤΕ ΜΟΝΟΝ ΚΑΦΕ ΧΑΓΚ - ΕΙΝΕ Ο ΑΝΩΤΕΡΟΣ ΚΑΦΕΣ
ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΠΑΝΤΟΥ
ΧΟΝΔΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ: ΣΤΟΑ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 4

ΓΚΡΕΚΑ

ΑΓΟΡΑΖΩ γραμματόσημα οίασδήποτε αξίας εις τας πλέον συμφερούσας τιμάς, άσφράγιστα και σφραγισμένα ΠΡΟΤΙΜΩ ΤΟΝ ΑΝΩ ΤΥΠΟΝ γραμματοσήμου. Δίδω δάνεια επί γραμματοσήμων (συλλογών, στόζ, κλπ.). Ένδιαφέρομαι διά παλαιάς επιστολάς με γραμματόσημα.

ΔΗΜ. Α. ΣΠΑΝΟΣ

Πλατεία Κλαθμώνος

Όδός Γερμανού Παλαιών Πατρών

ΤΟ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ ΣΤΗΣ
Η ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 52
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ
Β. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Έτησία Δρ. 200
Έξάμηνες * 100
Τρίμηνες * 50
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Λίρα 1

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ Κ. ΑΜΑΝΤΟΥ

δημοκρατία είναι όνομα και πράγμα ελληνικό. Μεγάλοι πολιτικοί και μεγαλόκαρδοι άνθρωποι, ό Σόλων, ό Κλεισθένης, ό Αριστείδης, ό Περικλής τήν θεμέλιωσαν και προσπάθησαν να τήν τελειοποιήσουν. Γι' αυτό στή νέα Ελλάδα, πού τότε βυζαντινίζει και τότε αρχαίζει, φυσικό ήτο να ξαναζητηθή και να ξαναγυρίση ή δημοκρατία.

Και στην αρχαία έποχή ή ελληνική δημοκρατία κταντούσε συχνά όνομα μόνο και εις τή νέα Ελλάδα τό όνομα αυτό δέν φτάνει διά να επιτύχουμε κάποια ισότητα και δικαιοσύνη. Η δικαιοσύνη ύμνήθηκε από τούς αρχαίους προγόνους μας πρώτα και καλύτερα, αλλά τήν προσπάθεια τών ευγενικών ύμνητών της τήν ματαίωσαν πάντα κάποιοι επιτήδειοι και έτσι ή δικαιοσύνη δέν ήτο ούτε τών ελληνικών κρατών ούτε τών ελληνικών κοινωνιών ή κυριώτερη άρετή.

Οί πρόγονοί μας βρήκαν τά κατ'επιλογήν όνόματα διά να ξεχωρίσουν τήν κοινωνικήν ανισότητα, ή όποία μετακινείται, δέν προσβάλλει πάντα τά ίδια πρόσωπα. Εις δυνατούς και αδύνατους ξεχώριζαν τόν κόσμο και οί λέξεις αυτές υποδεικνύουν καλύτερα πώς στραγγαλίζεται και κοροϊδεύεται ή δικαιοσύνη. Κατά τήν περίσταση «δυνατοί» ήμπορεί να είναι πολιτικοί, στρατιωτικοί, πλούσιοι τοκογλύφοι, κυρίες, υπάλληλοι μεγάλοι ή και μικροί.

Οί νόμοι οί ελληνικοί δέν αναγνωρί-

ζουν διαφοράν κοινωνικών τάξεων, αλλά μόνον ήμπορεί να φοβηθούν και να δώσουν άμνηστία εις λαθρεμπόρους, κακούργους και άλλους επιτήδειους δυνατούς. Και όπου οί νόμοι είναι σωστοί και δίκαιοι, ήμπορεί εις τήν έφαρμογή να κταντήσουν πολύ άδικοι, για τούς αδύνατους πάντα, άρου τήν έφαρμογή ήμπορεί να τήν κάμουν άνθρωποι πού φοβούνται τούς δυνατούς ή πού έχουν πολύ έκμεταλλευτική ίκνότητητα ή πού δέν έχουν κανένα αίσθημα ανθρωπιστικό. Γι' αυτό κάθε μέρα βλέπει κανείς άπ' τή μιá μεριά πόσο περιφρονούν οί δυνατότεροι τούς πτωχότερους και άπό τήν άλλη πόσο ό μικρός κόσμος είναι κυχόποπος για τό κράτος, τούς υπαλλήλους του, τούς αρχηγούς του χωρίς να έχουμε τάξεις κληρονομικές χωριστές, με τήν περιφρόνηση και τήν καχυποψία αυτή δημιουργούμε χάσματα στό λαό μας. Τήν κατάσταση αυτή τήν χειροτερεύει τό έκμεταλλευτικό μας πνεύμα. Από τήν αρχαία έποχή έως σήμερα οί Έλληνες είναι πρώτα από όλα έμποροι πού εύκολα κάμνουν και τό έμπόριον άκόμη. Αυτό τό πνεύμα τό έκμεταλλευτικό συχνά πικνά χαλά τούς νόμους και τήν άθροια άκόμη.

Για όλα αυτά πολύ συχνή είναι ή άδικία εις τήν σημερινήν μας κοινωνία, πολύ όλίγη είναι ή συμπάθεια για τόν απλό λαό μας. Έπάρχουν και σήμερα εις τήν Ελλάδα και Αριστείδαι και Φωκίονες και μεγάλοι φιλόανθρωποι, άλλ' είναι όλίγοι, οί περισσότεροι, αυτοί πού δίδουν τόν τόνο, όπως λέμε, εις τήν κοινωνία, είναι τού έκμεταλλ-

ευτικού τύπου, χωρίς αίσθημα δικαιοσύνης. Όπου στραφής θα ίδης αυτή τήν άδικία, αυτή τή σκληρότητα πρós τούς αδύνατους. Χωρίς να είμαι πολιτικός ή δημοσιολόγος, μόνον πού προσέχω όλίγο, κάθε μέρα βλέπω ή μαθαίνω παραδείγματα τέτοια. Γνωρίζω έργοστάσιο, όπου δουλεύουν κορίτσια ανήλικα, όχι όκτώ, αλλά πολύ περισσότερες ώρες για να πάρουν όλίγες δραχμές. Όλοι γνωρίζουμε ότι πολλές τράπεζες - όχι όλες - παίρνουν υπάλληλους νέους μορφωμένους και δίνουν εις αυτούς επί έτη μισθούς χιλίων δραχμών. Διατί να μη έκμεταλλευθούν τήν ευκαιρία; Και τό Κράτος άκόμη και μεγάλες έπιχειρήσεις δίδουν εις πλήθος υπαλλήλων μισθούς πού δέν φθάνουν ούτε για τό νοίκι, ούτε για τήν τροφή τών ανθρώπων αυτών. Αν αυτό οδηγεί τούς υπαλλήλους εις τήν κλοπήν ή τήν καταστροφήν, όλίγο τό συλλογίζονται οί κακοπλερωτές. Ένας άλλος χτίζει ένα μέγαρο και κάτω από αυτό ένα ανήλιο υπόγειο για τό φύλακα τού σπιτιού. Εις τήν Ελλάδα πού ό ήλιος είναι τό φθηνότερο πράγμα, βρήκαμε για έκμετάλλευση και ανήλια υπόγεια. Αν κοιτάξετε τούς υπάλληλους μερικόν έργουστασιών, τούς φουρνάριδες και άλλους, κίτρινους και προφυματικούς, καταλαβαίνετε πως κανείς δέν έσυλλογίστηκε τήν ύγειαν αυτών τών ανθρώπων. Σε μερικές έπαρχίες ό αλκοολισμός θερίζει κόσμο, αλλά δέν παίρνουμε είδηση - τó μάθαμε από τούς ξένους υγιεινολόγους! - μόνο και μόνο γιατί άδιαφορούμε.

Φιλανθρωπικά καταστήματα έχουμε

ἀρκετά, ἀλλ' ὄχι ὅσα πρέπει, ὅσα μπορούσαμε νὰ ἔχουμε ὑστερα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἑκατομμυριούχων ποὺ ἔγιναν στὰ τελευταῖα χρόνια. Μερικὰ μάλιστα ἀπὸ τὰ ἰδρύματα αὐτά, ὅπως ἕνα λεπροκομεῖο εἰς τὴν Κρήτη καὶ ἄλλα εὐρίσκονται σὲ φρικτὴ κατάστασι. Σὲ μερικὲς ἐπαρχίαι ὑπάρχουν μικρὲς φυλακὲς ὅπου δὲν μπόρεσαν οὔτε οἱ ἱεροκλήρυκες, οὔτε οἱ μητροπολίτες, οὔτε οἱ πλούσιοι τοῦ τόπου νὰ ἀνακουφίσουν τοὺς ὀλίγους φυλακισμένους μὲ καλύτερη τροφή, ἐνδύματα, ψυχαγωγία κλπ.

Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι καλύτερὰ νὰ δίδουμε ἐργασία στὸν κόσμον παρὰ νὰ τον μαθαίνουμε νὰ ζητιανεύῃ, νὰ θέλῃ νὰ ζῇ ἀπὸ τὴν φιλανθρωπία. Εἶμαι σύμφωνος γιὰ κείνους ποὺ μποροῦν νὰ δουλέψουν γιὰ τοὺς ἄλλους πρέπει ἢ Ἐκκλησία πρῶτα—πρῶτα νὰ καλλιεργήσῃ μὲ ζωντανὰ παραδείγματα, ὅπως ἔκαμνε εἰς τὰ καλὰ παλιὰ τῆς χρόνια, τὰ ἀνθρωπιστικὰ καὶ ἀλτροῦστικὰ αἰσθήματα. Ἐνας ἱεροκλήρυκας ἢ ἕνας μητροπολίτης ποὺ βγάζει μόνον λόγους καὶ δὲν κατορθώνει νὰ σώσῃ πάτερ φυλακισμένους δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτε.

Ἀλλὰ βέβαια ἡ καλύτερη φιλανθρωπία εἶναι ἡ ἐργασία ποὺ θὰ πλερώνεται λογικὰ. Γι' αὐτὸ Κράτος καὶ Κοινωνία πρέπει νὰ ἰδρῦσουν ἢ νὰ τελειοποιήσουν παντὸς εἶδους ἐπαγγελματικὲς σχολὰς γιὰ νὰ μάθῃ καλὰ κάθε ἕνας μιὰ δουλειά. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἴμεθα οἱ Ἕλληνες πάλι πολὺ πίσω. Ἐκάμαμε μόνον ἕνα εἶδος σχολεῖα καὶ Γυμνάσια καὶ ἐγεμίσαμε τὸν κόσμον μ' αὐτά. Γιὰ τοὺς γεωργούς, τοὺς ἐργάτες, τίς ἐργάτριες δὲν σκεφθήκαμε καὶ πολὺ. Ἡ νέα Ἑλλάδα δὲν εὐρίσκει ἀκόμη, ἕνα Κρεκ' ὅπως ἡ Νοτιοσλαβία, ὁ ὁποῖος νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ καὶ τὴν λοιπὴν πνευματικὴ μόρφωση τοῦ ἀγροτικού κόσμου, γιὰ τὸν ὅποιον δὲν εἶναι ἀρκετὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο.

Βέβαια ἕνα μεγάλο μῦθος ὑπάρχει γιὰ τὴν μόρφωση τοῦ λαοῦ μας, ἡ καθαρεύουσα. Μ' αὐτὴν δὲν μπορείτε νὰ μορφώσετε ἀνθρώπους ποὺ πέρασαν μόνον ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ὅπως εἶναι οἱ περισσότεροὶ γεωργοὶ καὶ οἱ ἐργάτες, —ὁ γεωργὸς καὶ ὁ ἐργάτης τοῦ δημοτικού σχολείου δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ καλὰ ἕνα βιβλίον γεωργικὸ, ἐπαγγελματικὸ γραμμένο εἰς τὴν καθαρεύουσα. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸν ὅτι ὅσοι συζητοῦν γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲν λογαριάζουν τοὺς Ἕλληνες ποὺ πέρασαν μόνον ἀπὸ δημοτικὸ σχολεῖο, δηλ. τὴν μεγάλη πλειοψηφία τῆς Ἑλλάδος. Λογαριάζουν, σύμφωνα μὲ τὴν ἀντικατικὴ

νοοτροπία μας, μόνον ἐκείνους ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὰ Γυμνάσια. Βέβαια ἂν ἔλοι οἱ Ἕλληνες περνοῦσαν ἀπὸ Γυμνάσια καὶ Πανεπιστήμια κάποια καθαρεύουσα θὰ ἔφθανε. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὰ ἐπαγγελματικὰ βιβλία ποὺ πρέπει νὰ διαβάσῃ ὁ γεωργὸς γιὰ νὰ μορφωθῇ καὶ νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν καθυστέρηση ποὺ βρίσκεται σήμερον ἐξ αἰτίας τῆς γλώσσας μας. Ὁ λαὸς μας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν καταλαβαίνει τίποτε, ἀπὸ τίς ἐφημερίδες ὀλίγα πράγματα μαθαίνει, ποιήματα ἢ ἄλλα, πνευματικὰ ἔργα μεγάλα δὲν μπορεῖ νὰ διαβάσῃ. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἐδιάβαζε τοῦλάχιστον τὸν Ἐρωτόκριτον. Εἴμεθα ἴσως ἡ μόνη χώρα ὅπου δὲν ὑπάρχουν λαϊκὲς βιβλιοθήκες γιὰ γεωργούς, ἐργάτες κλπ. Καὶ ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀστοργίαν καὶ τὴν ἀπονομιὰ αὐτῆ συλλογίζεσθαι κανεὶς ὅτι πρέπει νὰ θαυμάσῃ τὸν Ἕλληρικὸν λαόν, ποὺ ἔχει ἀκόμη τόσες ἀρετὲς.

Ἵστερα ἀπὸ τὸ μεγάλο πόλεμον, ποὺ ἔστειλε στὸν Ἄδην τόσα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικὰ ἄρχισαν νὰ καλλιεργοῦνται περισσότερο. Πολλοὶ εὐγενικοὶ ἀνθρωποὶ προσπαθοῦν νὰ καλλιεργήσουν μιὰ παγκόσμια ἀδελφωσύνη καὶ οἱ ἰδέες αὐτὲς ἔφθασαν καὶ ἔπρεπε νὰ φθάσουν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ξέρω πότε καὶ

πῶς καὶ ἂν θὰ ἐπιτύχῃ αὐτὸ τὸ ὠραῖο σχέδιον. Ἐκείνο ποὺ ξέρω εἶναι ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες χρεωστοῦμε πολλὰ νὰ κάμουμε πρῶτα γιὰ τὸ λαὸν μας, πρὶν δουλέψουμε γιὰ ἄλλους λαούς. Νὰ φροντίσουμε γιὰ τὴν ὑγείαν του, γιὰ τὴν τροφήν του—μόνον ῥέγκα πρέπει νὰ τρώῃ—γιὰ τὴν δουλειάν του, γιὰ τὴν μόρφωσίν του. Μικρὰ πράγματα εἶναι αὐτὰ γιὰ μιὰ εὐγενικὴ καρδιά; Γιὰ τοὺς ἄλλους λαούς δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ φροντίσουμε, ἀλλὰ γιὰ τὸν λαόν μας μπορούμε. Ἡ ἀνθρωπιστικὴ καὶ ἔθνικὴ μαζὶ ἐργασία αὐτὴ εἶναι καιρὸς ν' ἀρχίσῃ—δὲν ἄρχισεν ἀκόμη—καὶ ὅσοι θέλουν νὰ μὴ χάνονται σὲ λόγια μόνον καὶ σὲ ἀντίδραση ἃς σκεφθοῦν καὶ ἃς ἀναλάβουν μὲ ἐνθουσιασμὸν τὸ ὠραῖον ἔργον. Ὁ περιφρονημένος Ἕλληρικὸς λαός, ποὺ οἱ δυνατοὶ τὸν συλλογίζονται μόνον ὅταν θέλουν τὴν ψήφον του ἢ γιὰ δημοκρατία, ἀξίζει νὰ τὸν προσέξουμε καὶ νὰ τὸν θερμάνουμε μὲ τὴν ἀγάπην μας καὶ τὴν φροντίδα μας. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερον πρόβλημα γιὰ τὴν νέα Ἑλλάδα, ἂν θέλῃ νὰ εἶναι πραγματικὰ δημοκρατικὴ, αὐτὸ θὰ φέρῃ δικαιοσύνην καὶ πολιτισμὸν εἰς τὴν χώραν μας.

K. AMANTOS

Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΤΡΟΦΕΣ ΤΟΥ ΖΑΝ ΜΟΡΕΑΣ

2

Τοῦ κήπου τὸ τριαντάφυλλον ποῦχα καταφρονήσει,
γιατὶ ἦταν τόσο ταπεινὸ καὶ ἀπλό, τώρα χωρὶς
στὸ οὐράνιον χρῶμα νὰ λουστῇ, δροσοῦλα νὰ ροφήσῃ,
σκλάβο στὸ βάζο, ἔχαρνε μιὰ πλατεῖα μέρα ζωῆς.

Ἀποσταμένο ἔπειτα, ὄχρῳ, στὴ μοῖρα του ἀφημένο,
τὴν ἴδια μέρα ἀφοῦ ἄνοιξε κι' ἀφοῦ ἄνθισε μαζί,
κάθε του φύλλον ἀφησε ἀργὰ νὰ πέσῃ μαραμένο,
καὶ νὰ πεθάνῃ ἀδιάφορο, κι' ἀδιάφορο νὰ ζῇ.

Ἡ μαύρη μοῖρα ὅταν περῶ, καθέννας νὰ σιωπᾷ.
σήμερον ἐτούτῃ ἢ ἐνθύμησῃ γιατί μὲ κυνηγᾷ;
Μυστήριον κι' ἴσκιους τὴν καρδιὰ βαρεῖα ἔχω φορτωμένη.
Τὸ φάντασμα ἑνὸς λουλουδιοῦ κ' ἐκεῖνον τὴν βαραίνει.

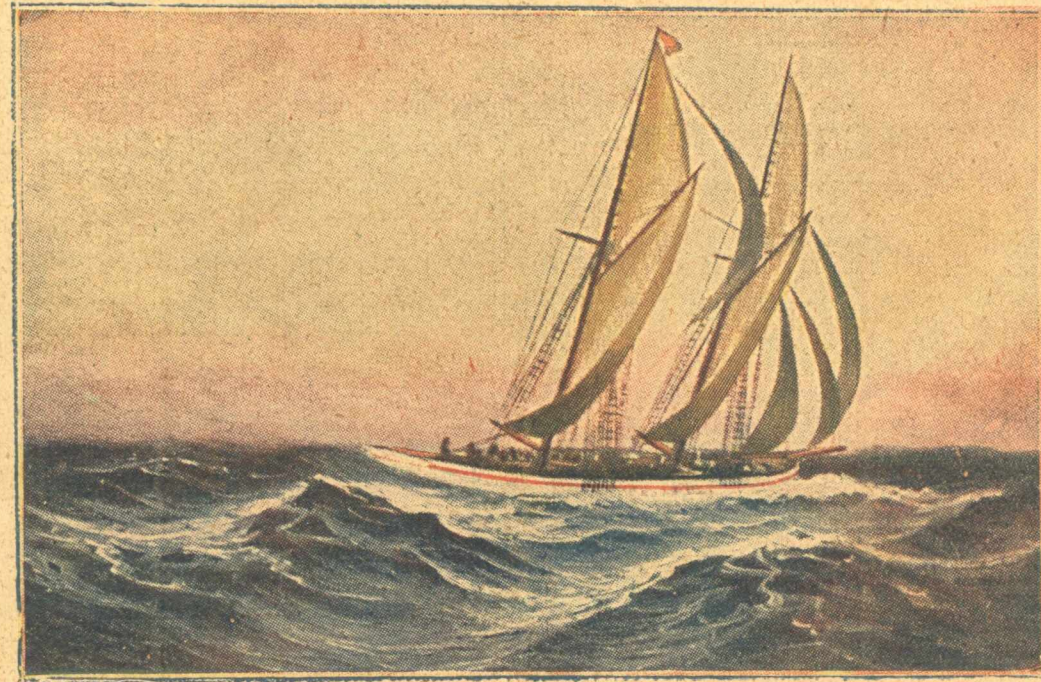
Ἀνεκδοτο

V

Ρόδα στὸν τοῖχον ἀπλώνεστε κουρτίνα βελουδένια,
γύρω ἀπ' τοῦ δέντρον τὸν κορμὸν βραχιόλι δροσερό,
στολίδι αἰθέριον, ἀνάλαφρον, πλαῖν ἀπ' τὴν μαρμαρένια
στέρνα, ποὺ δλόδροσο πηδαίει καὶ πέφτει τὸ νερό.

Ρόδα, στὴν ὀμορφάδα σας πῶς ἤθελα ν' ἀπλώσω,
νὰ πλέξω ἀκόμα ἕνα ὄμορφον στεφάνιν, κ' ἐνῶ πιά
τὸ καλοκαίρι μου ἔφυγε, μὲ τοῦ Ἀπριλιοῦ τὴν δρόσον
τὸ ἀχνό μου τὸ φθινόπωρον νὰ στολιστῇ μὲ μιὰ.

Μεταφρ. ΑΝΑΣΤ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ

Οἱ καῦμοι τοῦ φούσκωναν τὰ πανιά του καὶ τοὺς φλόκους

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΣΟΥΡΜΕΛΗΣ Ο ΣΤΟΥΡΑΪΤΗΣ Α° ΒΡΑΒΕΙΟ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

ρυφὴ χαρὰ, κρυφὸ καμάρι τῶχε μεσ' στὴν καρδιὰ του καὶ τὸ χαίρονταν τὸ ξαναπαγεμὸν του στὸ λιμάνι τῆς Κάβιανης ὁ Καπετάν Σουρμελῆς ὁ Στουραΐτης. Πότε νὰ φθάσῃ!

Ἐκεῖ σιμὰ στὰ χαμηλὰ παρεθυράκια τῶν Σουρουτήδων θ' ἄραζε, καρσὶ στὰ μαῦρα μάτια τῆς Ἀννίκας.

Ἐλα Χριστὲ καὶ Παναγιά πόσ' ὄμορφος ποῦταν ὁ κόσμος! Μιὰ φουσκοθαλασσά καλωσύνης, μιὰ μοσκοβολία τρυφεράδας, ἔτσι ἐν' ἀγεράκι ἐρωτικὸ γλυκοφυσάμενον, φούσκωνε τὴν καρδιὰ του καὶ τὰ στήθη του, γλύκαινε τίς ἰδέες καὶ τῆς σκέψεις του.

Θάφτανε. Θὰ φαντάριζε στὴν ἴδια θέσση, γερὰ θὰ ρεμεντζάριζε τὴν «Τρισεύγενη» τὸ τρεχαντήριον του· σβέλτος καὶ λυγερός κι' αὐτὸς θὰ ῥαῶνονταν στὸ κάσαρον. Κι' ἀπὸ κοντὰ;

Ἦ ἀπὸ κοντὰ ὅλα θὰ ῥαῶνονταν μοναχὰ τους μὲ τὴν σειράν καὶ μὲ τὴν τάξην. Ἀχ! ναὶ σὺν τότες!

Νὰ, θάνοιγαν τὰ παρεθύρια τῶν Σουρουτήδων, θάστραφταν καὶ τὰ μάτια τῆς Ἀννίκας.

Κι' ὅταν τὴ νύχτα ὅλα γλυκὰ θὰ σώπαιναν, τότες, ὡ τότες αὐτὸς ἤξερε. Ἀχ! πόσο γλυκὲς ἦσαν ἡ γνώμης του πόσ' ὄμορφον ἦταν ἡ ζωὴ του.

Ἐκεῖ ἀντίκρουα του θ' ἄνοιγ' ἀθόρυβα, σὰ μάτι, τὸ χαμηλὸ παρεθυράκι τῶν Σουρουτήδων κι' ἕνα χρυσὸ αἰλάκι ἀπὸ φῶς θὰ σέρονταν πὰν στὰ κατάμαυρα νερά, μεσ' στὸ λιμάνι.

Σὰ μιὰ κολώνα δλόχρυσον, δλόρθον βυθισμένη θὰ μοιαζε ἡ ἀναβρική φεγοβολία του στὰ νερά.

Κι' ἀνάμεσά του φάντασμα λευκὸ, νυχτερινὸ ἢ Ἀννίκα!

Θεὲ μου! Ἀμπουλας στιλπνός, σκοτεινός, τὰ μαλιὰ τῆς χύνονταν—μαύρη νεροσουμὴ καὶ κύμα—πάν' στὴ μαρμαρένια ἀσπράδα τῶν ὤμων τῆς καὶ γυμνὰ ὅπως στ' ἀγάλματα θὰ κρέμονταν τὰ χέρια τῆς καὶ θ' ἀσπρολογοῦσαν οἱ παχουλὲς φούσκες τῶν μπράτσων τῆς.

Κάτω ἀπ' τὸ νυχτικὸν μπουστάκι τῆς τῆς—ἔτοιμο νὰ σπᾶσῃ καὶ νὰ πετάξῃ τὰ κουμπιά του—μόλις θὰ συγκρατι-

οὔτανε τὸ δίδυμον σῶμα τοῦ κόρφου τῆς.

Ἀγάλι τότες κι' αὐτὸς θὰ κατέβαινε στὴ βάρκα.

Θ' ἀφρουγκάζονταν τοὺς ὑγροὺς κλουμπакισμοὺς τῶν κουπιῶν του πᾶνον στὴ θάλασσα καὶ τοὺς βαρειοὺς χτύπους τῆς καρδιάς του μεσ' στὴ νύχτα.

Κι' ὅταν σὲ λίγο ἀγάλι θ' ἄραζε ἐκεῖ στὴν ἀμμουδιά—ξερβὰ στὴν ἄκρην—πατώντας ἀλαφρὰ στὰ νύχτα, θάφτανε στὸν παρθέτον καὶ θάδινε τὰ χέρια.

Τότες τὸ φῶς θάσβυνε ἄξαφνα—σὰ κάτι ποὺ πέταξε κι' ἐγάθη—καὶ τὸ πυκνὸ σκοτάδι γλυκὰ θὰ τοὺς συνέπερε μεσ' τοῦ.

Ἐλα Χριστὲ καὶ Παναγιά! πόσ' ὄμορφος ποῦταν ὁ κόσμος. Ἀπαλὰ τὰ δαχτυλά του θὰ βούλιαζαν—

σὺν σὲ ζυμάρι—στῆς χνουδερῆς φούσκης τῶν μπράτσων τῆς κι' οἱ δύο μαζὶ οἱ παλάμες του θὰ γλύστραγαν ἀψηλὰ ὡς τὴν πυκνὴν βλάστησιν τῆς μεσκάλης τῆς.

Ὁ φλογερὸς ἀνασασμός του θὰ συγκερνώτανε μὲ τὴν μοσκοβολία τῶν χνώτων τῆς καὶ τὰ χεῖλη του λαίμαργα θ' ἀσκήωναν ἐκεῖνη τὴν στιλπνὴν ὑγρασία τῶν χειλιῶν τῆς.

Σὺν ὄνειρον σὰ ψεμα!

Θάνοιθε στὰ μπράτσα του τὴν ἐλαστικὴν σκάραν τῶν λιανῶν παιδιῶν τῆς, κι' ὅταν ἀπ' τὴν φουσκοθαλασσά τῶν καῦμων, θάσπαζαν τὰ φιλτισένια κουμπάκια τοῦ μπουστῆ του, ὁ κρουστός κόρφος τῆς θὰ χύνονταν στὶς ἀγκαλιὰς τῶν σὺν ἀφρὸς καὶ σὺν κύμα.

Ἔτσι κατὰ πῶς ἔγιναν καὶ τότες. Ἀγέρας ἐρωτικὸς οἱ καῦμοι τοῦ φούσκωναν τὰ πανιά του καὶ τοὺς φλόκους, ἐρωτικὸν πουλάκι κ' ἡ ψυχούλα του, φλετούρα ἀμπροστὰ ἀπ' τὸν μαστοῦν τῆς «Τρισεύγενης», ἔδειχνε τὸ δρόμον, ὠδήγαγε τὸ ἐρωτικὸν καρδί.

Πότε νὰ φτάσῃ.

Κι' ἔφτασε. Ἐκεῖ δὲ καταμεσῆς στὸ λιμανάκι τῆς Κάβιανης φουντάρισε, ἀντίκρουα στὰ χαμηλὰ παρεθυράκια τῶν Σουρουτήδων, ἐκεῖ καρσὶ στὰ μαῦρα μάτια τῆς Ἀννίκας. Ἐκεῖ ἦταν τὸ σπιτάκι τῆς Ἀννίκας; του, ἐκεῖ οἱ λεῦκες ποὺ τὸ σκέπαζαν, ὀμπρός του ἐκεῖ σιμὰ στὰ βότσαλα, στὸ περιγυάλιν.

Γοργά πετάχτηκε στη πιάτσα, στην ίδια θέση εκάθησε, αντίκρυα, στον Ζέρβα τη ταβέρνα.

Δούλευε ο νους του ανήσυχα, δούλευε η καρδιά του, δούλευε κ' η τύχη του ή μαύρη.

Ανήσυχο πουλάκι ή ψυχούλα του, πετούσε δώ, πετούσε κεί, γυρνόφερνε το σπίτι.

Νά ιδῆ, νά μάθη δίψασε ή καρδούλα του.

Κι' ἔμαθε και εἶδε.

Εἶδε τὴν αὐλόπορτα ν' ἀνοίγη κι' ἕνας ἄντρας ξεραγκιανὸς σὰ μαδέρη, κοκκινωτοῦχης πρόβαλε στὴ πόρτα.

Καὶ πνιγμένους ὁ Καπτά-Σουρμερ-λῆς θὰ τὸν θυμῶνταν.

Ἦταν ἐκεῖνος.

Αὐτὸς ὁ ἴδιος ποῦχε ἀπὸ τότε στὸ μάτι τὴν Ἀννίκα.

Εἶδε καὶ τὴν Ἀννίκα. Τὴν εἶδε νὰ χάνη τὸ χρῶμα της, νὰ πιάνεται στὴ πόρτα. Κατόπι νὰ κλείνη πίσω της νὰ φεύγη.

Κατάλαβε ὁ Καπτά-Σουρμερλῆς ὁ Στουραίτης.

Δὲ μίλησε, δὲν ἐκονήθη, δὲν ἀνάσανε.

Δὲν αἰσθάνθηκε καθόλου μῖσος, διόλου θυμὸ.

Δὲν ἦταν ἀνάγκη, δὲν ἐπείραζε, δὲν ἦταν λόγος.

Ὅμως σιγανά, ἀγάλη, σὰν ἀπὸ θερμὴ πηγὴ, ἀνάβλυσε μέσα του ἡ πίκρα.

Εἶπε καὶ τοῦφεραν κρασί κι' ἄρχισε νὰ πίνη.

Ἄχ πόσο ἔπινε, Θεέ μου!

Ἔπινε ἀγάλη, ἔπινε ντροπαλὰ τῶνα ποτῆρι πάνω στ' ἄλλο.

Ἔτσι ἀγάλη, ἔτσι ντροπαλὰ κι' αὐτά, τὰ χαμηλὰ παρεθυράκια τῶν Σουρμούτηδων μπροστά του, σφάλισαν σὰ ματάκια φύλλο-φύλλο, ἕνα-ἕνα, τῶνα κατόπι στ' ἄλλο.

Κ' ἡ νύχτα ἦρτε, ἦρτε δειλὴ, δισταχτικὴ, κρυφοκλαμένη.

Κοντὰ μεσάνυχτα ἐσηκώθη κι' ἔφυγε.

Πατώντας δῶ, πατώντας κεί, ἔφτασε στὸ μῶλο.

Δὲν ἦταν μεθυμένος—σκεφτότανε μέσα του—οὔτε λόγος, παρὰ ἔτσι κουρασμένος, λυπημένος. . . .

Τῶρα ἦσαν ὅλα καλά, κατακαλά, ὄραϊα, ἄχ, τί ὄραϊα! Ὁ Θεὸς ξαίρει πῶς ἦρε στὴ βάρκα του, πῶς ἦμπε μέσα.

Ἐπιασε τὰ κουπιὰ καὶ τράβηξε γιὰ τὸ καίκι.

Ἄ! πόσο μακρὰ ποῦταν φουνταρισμένη ἡ Τρισεύγενη τὸ τρεχαντήρι.

.... Μπορεῖ νάχε σύρει... διαλογίστηκε μέσα του. . .

Ἔφτασε προσπάθησε ν' ἀνέβη, νὰ σκαλώση... μὰ πολὺ ἀργοῦσε... δὲν ἐδύνονταν.... μὰ σὲ καλὸ του!

Ἐκαμε νὰ φωνάξη τὸ μοῦτσο του τὸ Γιώργη, προσπάθησε πολὺ... ἐφώναξε δυνατὰ ὅσο ἐδύνονταν... μὰ παρὰ ῥάξενο παῖμμα «τ' εἶγε πάθει», ὁ μοῦτσος δὲ φαίνονταν, κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἄκουγε καθαρὰ τὴ φωνὴ του.

Μόνον ἕνας σαλιαρὸς ρογχασιμὸς ἔβγαιν' ἀπὸ τὸ στόμα του. . . .

Καλὰ μὰ ἐκεῖ ἀντίκρυά του—ζεορβά του—κάτι ἀστραφε ἄξαφνα, κάτι ἐχύθη.

Μιὰ νεροφείδα χρυσοῦ, λιανή, μακρουλή ἀγωνίζονταν—σὰ νάταν δεμένη ἀπ' τὴν οὐρὰ της—νὰ ξεφύγη ἀπ' τὴ στεριά, νὰ γλυστορήσει πᾶν στὸ γιολό, μέσ' στὸ λιμάνι.

Μιὰ σκέψη γοργή—σὰν ἀστραπὴ—διάρει γλυκὰ τὸ λοῖσμό του.

Ἔστριψ' εὐτὺς πρὸς τὴν ἀχτὴ κι' εἶδε ἀντίκρυα.

Εἶδε τὸ παρεθύρι ἀνοιχτὸ καὶ τὴν Ἀννίκα ἀνάμεσά του, σὰν ὄραμα μέσα στὴ νύχτα!

Ἄχ! ναὶ σὰν τότες.

Ἦταν κι' ἀπόψε μὲ τὸ νυχτικὸ μπουστάκι της κι' εἶχε τὰ μπράτσα γυμνὰ ὅπως στ' ἀγάλματα!

Σὰν μιὰ χιονοκολῶνα λυγερὴ ἦταν τὸ μπόι της ὅπου ἀψηλὰ στὴν κορυφὴ της κάθονταν ἀπαλάνας κόρακιος μὲ τὰ φτερὰ ἀνοιγμένα!

Κι' ἐννόησε.

Ἐπιασε τὰ κουπιὰ καὶ τράβηξε ἴσα-καταῖσα.

Μιὰ καινούργια δύναμη ἔδωσ' ἀντρεία στὰ μπράτσα του, κι' ἔκαμε τοὺς σκαρμῶδες νὰ τριξοῦν.

Δὲν τοῦκανε ἐντύπωση ὁ σκοπὸς του.

Ἦξερε καλά, κατακαλά, ἦταν βέβαιος.

Ἐκεῖ ἦταν ἡ Ἀννίκα του, αὐτὸν ἐκαρτεροῦσε.

Κι' αὐτὸς;

Ὡ, αὐτὸς ὅπως τότε:

Θὰ κάθιζε ἀγάλη τὴ βάρκα του στὴν ἀμμουδιά καὶ θὰ σαλτάριζ' ὄξω.

Κατόπι πατώντας ἀλαφρὰ στὰ νύχια, θάρτανε γοργὰ στὸ παρεθύρι καὶ θάρτανε τὰ χέρια.

Κι' ὅταν τὸ φῶς τῆς λάμπας θάρσβυνη καὶ θὰ γίνονταν κ' οἱ δύο τῶν ἕνα μὲ τὴ νύχτα, τότε... ὦ τότε! . . .

Νά, λιγάκι ἀκόμα καὶ ζύγωνε νὰ φτάσει.

Τὸ χρυσὸ ὄρακι πλαῖ του ὄλο καὶ κόντευε ὀμπρὸς του, ὄλο κι' ἔφευγε ξωπίσω του—γλυστοροῦσε—σὰ φεῖδι

χρυσὸ πάνω σ' ὀλόμανρη πλάκα. . . .

Ἐκεῖ ὅμως ἀντίκρυα του, τὸ παρεθύρι σφάλισ' ἀθόρυβα καὶ γοργὰ σὰ χρυσὴ ἀστραπὴ, ἔσβυσ' ἡ φωτερὴ λεπίδα ὀμπρὸς του. . . .

Ὁ Καπτά-Σουρμερλῆς ὁ Στουραίτης πάλι ἐννόησε.

Σίασε ἀγάλη καὶ κάθισε στὸ πάγκο. Δὲν ἦταν μεθυμένος—σκεφτότανε μέσα του—παρὰ ἔτσι κουρασμένος, μᾶλλον λυπημένος. . . .

Τῶρα ὅμως πολὺ ἀποθυμοῦσε νὰ ξεπλώσει μιὰ στιγμούλα.... Ὅχι νὰ κοιμηθῆ, ὄχι, μόν' νὰ γείρη νὰ ξεκουραστῆ νά, νὰ τὸν κλέψη μόνε μόνε. . . ἔτσι ἕνα μινούντο, νά, μιὰ στάλα. . . κι' ἀπὸ κοντὰ θὰ τράβαγε ἴσια στὸ καίκι.

Κι' ἔγειρε.

Πολὺ ανήσυχα στὴν ἀρχή, ἄσκημα, παράξενα, ἀποκοιμήθη τέλος βαρειά, συγκρατητά, δίχως ἄκρη. . . .

Πρὸς τὶς ἀγῆς, τὰ νερὰ τραβήχτηκαν καὶ τὸ κεφάλι του πρόβαλ' ἀγάλη πᾶν ἀπ' τὴ θάλασσα, μὲ τὸ πρόσωπο προσιμμένο, τρομαλιό, ἀπαίσιο!

Τὰ μάτια του ὀλάνοιχτα, κατάπληχτα, γιαιένια, θωροῦσαν χαῦνα καταμπροστά ὅλα μαζί καὶ τὰ κλειστὰ παρεθυράκια τῶν Σουρμούτηδων!

Κάτω ἀπ' τὰ φουσκοπροσιμμένα του ματόφυλλα, οἱ πηγμένες κόρες τῶν ματιῶν του φαινῶσαν σὰν κάτι νὰ διαλογίζονταν, λὲς σὰν κάτι νὰ διηγούνταν.

Ι. ΣΚΑΡΙΜΠΤΑΣ

ΕΛΠΙΔΑ

Ἀπόψε, ἀργά, τὸ σούρουπό, τὴν ὄρα
[ποὺ τὸ δεῖλι

θ' ἀργοπεθαίνει, ρέβοντας στὸ μενε-
[ξένο βράδυ,

θὰ βγῶ νὰ ψάξω ὀλόγυρα, σι' ἄφρα-
[γο πέρα σάδι,

τὸ κλῆμα νᾶβρω ποὺ κρατεῖ τ' ἀτρυ-
[γητο σταφύλι!

Κι' ἂν θᾶν' ὁ δρόμος μου μακρὸς, κι'
[ἄσωστο θ' ἀπογῆρι,

κάπου κι' ἂν θάρχει μου ἡ κακιά καρ-
[τέρι νεροφίδα,

συντροφέισσα μου ἀχώριστη παίρνοντας
[τὴν Ἐλπίδα.

θὰ στήσω τ' ὀνειρόπλεχτο τῆς προ-
[σμονῆς τσαντήρι!

Γ. Α. ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ

ΤΖΑΚ ΛΟΝΤΟΝ

Ο ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ

Βορῶ καὶ τὰ μέρη της.

Ἡ πείρα αὐτὴ δὲν τοῦ κατέβηκε σὲ μιὰ μέρα, μὰ σκορπίστηκε στὸ νοῦ του σιγά-σιγά, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς ὁμοίους του, ὕστερα ἀπὸ συνεχεῖς ἐτοιμασίες.

Ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια βρισκόταν σὲ ἀδιάκοπη ἐπαφὴ μὲ τοὺς λευκοὺς καὶ εἶχε μορφώσει τὸ ἠθικὸ του στὴ σχολὴ τους. Ἀπ' αὐτοὺς ἔμαθε καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος, αἶσθημα ποὺ βρισκόταν πάντα σὲ διέγερση μὲς στὴν πρωτόγονη ψυχὴ του, ὕστερα κίολας ἀπὸ τόσα μαθήματα ποὺ εἶχε πάρει.

Τόσο πολὺ ποὺ στὸ τέλος κατάντησε νὰ αἰσθάνεται μιὰ βαθειὰ περιφρόνηση γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ράτσας του, τοὺς ἀδερφοὺς του. Μ' ὄλο ποὺ τῶχε πάρει ἀπόφαση νὰ τοὺς τὸ κρύψει, ὅσῳσά κάποτε, ὅπως αὐτὴ τὴ στιγμὴ, ξεσπώντας ἀθελά του ἔβριζε καὶ βλαστημοῦσε τρομερὰ τὸν Κᾶ-Σιούκτ καὶ τὸν Γκόουη.

Τοὺς μιλοῦσε ἀπότομα καὶ σκληρὰ, σὲ μιὰ ἀνάμικτη ἰνδοαγγλικὴ καὶ σ' ἕνα σωρὸ ἄλλες γλώσσες, ἐνῶ οἱ δύο ἄντρες λύγιζαν μπροστά του τὴ ράχη τους, ἀπάνω στὸν παγωμένο δρόμο. Ἦταν σὰν ἕνα ζευγάρι λυκόσκυλα κάτω ἀπ' τὸ μαστίγιο, πολὺ φοβιστικά-ρικὰ γιὰ νὰ πηδήσουν ἀπάνω του καὶ νὰ τοῦ ἐπιτεθοῦν, ὄχι καὶ τόσο δαμασμένα γιὰ νὰ κρύβουν τὰ δόντια τους.

Ὁ Σίτκα Τσάρλεη φυσικὰ δὲν εἶχε καμμιά ὄρεξη νὰ τοὺς κυττάξει. Τὰ πρόσωπά τους δὲν ἦταν παρὰ ἀπὸ δέγμα τεντωμένο ἀπάνω σὲ κόκκαλα. Τὰ μάγουλά τους ἦταν πεταγμένα ἔξω, σκεπασμένα ἀπὸ σπειριὰ καὶ σκασίματα, ξαναμμένα ἢ παγωμένα, καὶ μὲς στὰ μάτια τους ἔλαμπε μιὰ φλόγα σκοτεινὴ, γεννημένη ἀπ' τὴν ἀπόγνωση κι' ἀπ' τὴν πείνα.

Ὁ ὀδηγὸς ἦξερε πὸς δὲ θάρταν φρόνιμς νὰ δώση ἐμπιστοσύνη σὲ τέτοια

ζῶα. Γι' αὐτό, ἀπὸ δέκα μέρες τώρα, τοὺς εἶχε ἀναγκάσει νὰ παραιτήσουν τὰ ὄπλα τους, τὸν ἴδιο καιρὸ, ποὺ τὸ καρβάνι ἄφηνε ὀπίσω του ἔξαντλημένο τὶς περισσότερες ἀπ' τὶς ἀποσκευές κι' ἀπ' τὰ χρειάζόμενα γιὰ κατασκήνωση.

Μόνον ὁ Σίτκα Τσάρλεη, καὶ ὁ λοχαγὸς Ἐπλίκοεν εἶχαν βασιτάξει τὰ ὄπλα τους. Ὅταν ἐσταμάτησαν, ὁ ὀδηγὸς πρόσταξε:

— Μπρός! Ἀνάψτε φωτιά!

Καὶ λέγοντας αὐτὸ ἔβγαλε ἀπ' τὴν τσέπη του τὸ πολυτίμο κουτὶ μὲ τὰ σπύρτα καθὼς καὶ τὰ ἀπαραίτητα κομμάτια ἀπὸ ξεροὶ φλοῦδα σημύδας.

Οἱ δύο Ἴνδοι χωρὶς ὄρεξη ἄρχισαν νὰ μαζεῦουν ξερὰ κλαδιὰ καὶ ξυλαράκια.

Ἡ ἀδυναμία τοὺς ἀνάγκαιζε νὰ κάνουν συνεχῆ διακοπὲς στὴ δουλειά τους, μὲ χειρονομίες ἀβέβαιες ὅταν ἔσκυβαν. Γιὰ μιὰ στιγμὴ κλονίζονταν στὴ θέση τους καὶ τὰ γόνατά τους χτυποῦσαν τῶνα μὲ τ' ἄλλο σὰν κρόταλα. Μόλις ξανάπιαναν τὴ δουλειά, σταματοῦσαν σὲ λίγο, τόσο ἦταν ἀδυνατισμένοι καὶ κουρασμένοι.

Μέσ' στὸ θλιβερὸ βλέμμα τους ὑπῆρχε ὑπομονετικὴ ἀταραξία, πόνος, κι' ἡ τελευταία ἀναλαμπὴ τῆς θέλησης, θείας ὥστόσο, ποὺ ἔχει κάθε πλάσμα.

Ἐνας ἀλαφροὺς βορροῦς ἄρχισε νὰ φυσᾷ, δαγκάνοντας δυνατὰ ὅ,τι ἀπόμεινε γυμνὸ ἀπ' τὸ σῶμα καὶ χώνονταν, ὡς καὶ μὲς ἀπ' τὶς γούνες, στὴ σάρκα καὶ στὰ κόκκαλα ἀκόμα τὶς ἀναμμένες βελόνες τοῦ παγεροῦ κρύου. Γι' αὐτό, μόλις ἡ φωτιὰ φάνηκε νὰ λαμπαδίσει, λιώνοντας γύρω της τὸ χιόνι πάνω στὸ χῶμα, ὁ Σέτκα Τσάρλεη ἀνάγκασε τοὺς δύο συντροφοὺς του πρὸν κατέβασαν τὰ μοῦτρα τους, νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ στήση μιὰ σκηνή.

Τὴ σκηνὴ αὐτὴ, ὀλότελα πρόχειρη, τὴν ἀποτελοῦσε ἕνα ἀπλὸ μάλλινο σκέπασμα τοποθετημένο κάτω ἀπ' τὸν ἄνεμο παράλληλα πρὸς τὴν φωτιὰ, μὲ γωνία κλίσεως σαρανταπέντε περίπου πόντων. Δὲν ἦταν καὶ σπουδαῖο παῖμμα αὐτό, μὰ ἀρκοῦσε νὰ κόψει κάπως τὴ βοριά καὶ νὰ ἀντανακλᾷ τὴ ζέστα τῆς φωτιάς πρὸς αὐτοὺς ποὺ μαζενόντουσαν ἀποκάτω της. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ ὁ Κᾶ-Σιούκτ κι' ὁ Γκόουη ἔστρωσαν

χάμου πράσινα κλαδιὰ ἀπὸ ἔλατο γιὰ νὰ προφυλάξουν τὰ κορμιά τους ἀπὸ τὸ χιόνι ποὺ ἔλυνε καὶ κάθησαν ἀπάνω διπλοπόδι γιὰ νὰ δέσουν τὶς πληγές τους. Τὰ ποδήματά τους σκεπασμένα μ' ἕνα παχὺ στρώμα ἀπὸ χιόνι κι' ἀπὸ πάγο, χαλασμένα ἀπ' τὶς μακρὲς πορείες καὶ κομμένα ἔδω κι' ἐκεῖ ἀπ' τὸ κρυστάλλο τῶν ποταμιῶν, βρισκόταν σὲ ἐλεεινὴ κατάσταση. Οἱ καλύτεροι ἦταν ὄχι λιγώτερο ἀξιοδὰκρυτες, κι' ὅταν, ἀφοῦ ξεπάγωσαν τὰ ποδήματα, ἔβγαλαν ἀπὸ κεῖ τὰ πόδια τους, τὰ δάχτυλα μὲ ποικίλες ἀποχρώσεις νεκρικές διηγόνταν μονάχοι τους τὴν τραγωδίαν τοῦ ταξιδιοῦ.

**

Ἀφήνοντας τοὺς δύο Ἴνδους στὴ φροντίδα τῶν ποδιῶν τους ὁ Σίτκα Τσάρλεη ξαναπῆρε γυρίζοντας πίσω τὸ δρόμο ποὺ ἔπρεπε νὰ περάσει.

Ἐδοκίμαζε κι' αὐτὸς μίαν ἀκατανίκητὴ ἀνάγκη νὰ καθίσει κοντὰ στὴ φωτιὰ γιὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τὸ πονεμένο κορμὶ του. Μὰ ἀπέναντί του ὀρθωνόταν τὸ καθῆκον. Εἶχε χρέος νὰ πάη νὰ ζητήσῃ ἐκείνους ποὺ ὀδηγοῦσε καὶ ποὺ εἶχανε μείνει πίσω.

Προχωροῦσε μὲ κόπο μὲς ἀπ' τὴν ἔρημη συστάδα, στὸν παγωμένο ποταμὸ. Κάθε βῆμα ἦταν μιὰ προσπάθεια τῆς θέλησῆς του καὶ δοκίμαζε ὑπερένταση τῶν μυῶν του. Πολλὲς φορὲς ὡστόσο ἦταν ἀνάγκη νὰ ἐπιταχύνῃ τὸ βᾶδιμά του ὅταν ἐνοιθε τὸν ἀδύνατο πάγο νὰ μετακινεῖται κάτω ἀπ' τὰ πόδια του, σ' ἕνα ἑλαφρὸ στρώμα νεροῦ ποὺ σχηματιζόταν κάτω ἀπ' αὐτόν. Γιὰ τὴν ἔξερ πὸς ἕνα ρήγμα τοῦ πάγου κι' ἕνα βούτηγμα στὸ νερό, μ' αὐτὸ τὸ διαβολεμένο κρῦο, θάρταν γι' αὐτὸν ἄμεσος καὶ φορητὸς θάνατος.

Ὅσο πῆγαινε ἀνησυχοῦσε περισσότερο, ὅταν ξαφνικὰ σὲ μιὰ στροφῆ τοῦ ποταμοῦ ἔξερωσε δαυὸ ἀπ' τοὺς Ἴνδούς του. Φαινόνταν κατακουρασμένοι καί, μ' ὄλο ποὺ τὰ βάρη τους εἶχαν ἀλαφρωθῆ κάμποσες λίτρες, κλονίζονταν καὶ σκόντανταν ἀγκομαχόντας σὰ νὰ βαστοῦσαν τὰ βαρύτερα φορτία. Τοὺς ἐρώτησε γιὰ πολλὰ κι' οἱ ἀπόκρισες ποὺ πῆρε ἀπ' αὐτοὺς φανῆκαν κάπως νὰ τὸν ἀνακουφίζουν. Ἐπροχώρησε παρακάτω βιάζοντας τὸ βῆμα του. Δὲν

ἀργησε να ανταμωθῆ με δυο λευκούς που βάζαν όλα τα δυνατά τους για να βαστάξουν ὀρθή μιὰ λευκή γυναίκα. Τριόλιζαν κι' αὐτοὶ σὰ μεθυσμένοι κι' οἱ κνήμες τους ἔτρεμαν ἀπ' τὴν ἐξάντληση. Ἡ γυναίκα πολὺ λίγο φαινόταν νὰ θέλῃ τὴ βοήθειά τους, προσπαθώντας νὰ προχωρήσῃ με τὶς δικές της τὶς δυνάμεις.

Μιὰ ἀναλαμπὴ χαρᾶς φώτισε τὸ ἀφανισμένο πρόσωπο τοῦ Σίτκα Τσάρλεη. Γιὰ τὴν κυρία Ἐπιτίγκουελ ἔτρεφε μιὰ ἀληθινὴ λατρεία κι' ἕναν ἀπεριόριστο θαυμασμό. Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ πρώτη λευκὴ γυναίκα ποὺ ἔπερνε μαζί του τέτοιο δρόμο.

Ὅταν ὁ λοχαγὸς Ἐπιτίγκουελ ἐζήτησε τὶς ὑπηρεσίες του, γιὰ νὰ τὸν συνοδέψῃ σ' αὐτὴ τὴν τολμηρὴ καὶ τρομαχτικὴ πορεία, στὴν ἀρχὴ κούνησε πέρα-δῶθε τὸ κεφάλι σοβαρὰ, δισταζόντας νὰ δώσῃ ἀπάντησιν. Γιατὶ ἐπρόκειτο νὰ ριψοκινδυνεύσῃ, περνώντας τὴν πένθιμη Γῆ τοῦ Βορρᾶ, μέσα σ' ἄγνωστες ἐρήμους κι' ἡ ἐπιχείρησιν αὐτὴ ἦταν ἀπὸ κείνες ποὺ συνταράζουν καταβάθρα τὶς ἀνθρώπινες καρδιές.

Ὑστερα, ὅταν ὁ λοχαγὸς ἐπρόσθεσε πὼς στὴ συντροφιά τους θάταν κ' ἡ γυναίκα του, ὁ ὀδηγὸς εἶπε καθαρὰ πὼς δὲ μπορούσε νὰ δεχτῆ τὴν πρότασή του. Μιὰ γυναίκα τῆς ῥάτσας του θὰ τὴν ἔπαιρνε με τὸ πρῶτο μαζί του καὶ δὲ θὰ τὸν ἔνοιαζε καθόλου γι' αὐτὴ. Ἀλλὰ μιὰ λευκὴ σὰν αὐτὴ, μιὰ γυναίκα ἀπὸ τὶς χῶρες τοῦ νότου! Ἐτούτῃ δῶ ἦταν πολὺ γλυκεῖα καὶ τρυφερὴ γιὰ ἕνα τέτοιο μεγάλο ταξίδι!

Ὁ Σίτκα Τσάρλεη ἀγνοοῦσε τί μπορούσε νάναί οἱ γυναίκες. Στὴν ἀρχὴ ἀρνῆθηκε ἐπιμονα. Μὰ ὅταν πῆγε μόνῃ της σ' αὐτὸν ἡ κυρία Ἐπιτίγκουελ με τὸ θεῖο της Χαμόγελο, ὅταν με μιὰ ἀπροσποίητη καὶ καθαρὴ γλῶσσα χωρὶς νὰ χαθῆ σὲ περιττὲς ἐξηγήσεις, χωρὶς μάταιες παρακλήσεις κ' ἱκεσίες, τοῦ ἐξέφρασε τὴν ἀδιάσῃ ἀπόφασή της, ἐκεῖνος ὑπεχώρησε με μιὰς. Μπρὸς τὸ τρεμουλιασμὸ τῆς φωνῆς τῆς κυρίας Ἐπιτίγκουελ, μπρὸς στὴ χαριτωμένη της ἐπιθυμία καὶ στὰ συνηθισμένα καμώματα τῶν γυναικῶν ἡ ἀρνήσῃ τοῦ Ἰνδοῦ συντρίφτηκε.

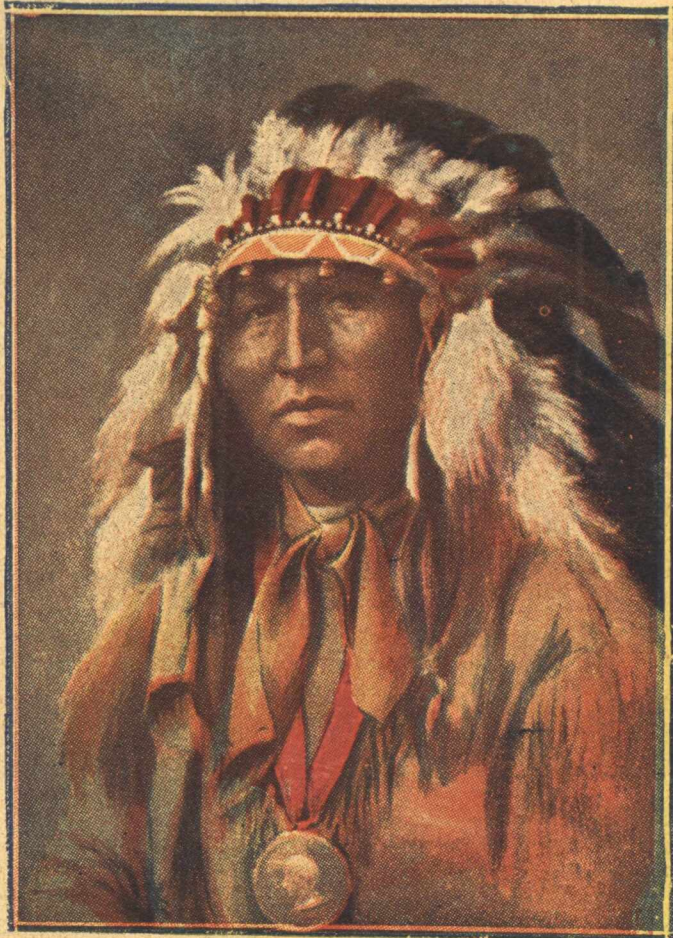
Ἡ ἀμετάκλητη καὶ ρητὴ ἀπόφασιν τῆς λευκῆς γυναίκας, τὸ καθάριο βλέμμα της, ὁ θαυμαστὸς τρόπος τῆς ὀμιλίας της εἶχαν ἀφανίσει μέσα του κάθε δυνάμη γι' ἀντίστασιν.

Κατάλαβε ἀμέσως πὼς αὐτὴ ἡ ῥάτσα τῶν γυναικῶν ἦταν ἄγνωστη σ' αὐτόν. Καί, πρὶν ἀκόμα οἱ πρώτες

μέρες τῆς πορείας τοῦ ἐνισχύσουν αὐτὴ τὴν ἐντύπωσιν, ἤξερε κιόλας γιατί τὰ παιδιά αὐτῶν τῶν γυναικῶν εἶναι ἀφέντηδες τῆς στεριάς καὶ τῆς θάλασσας, ἐνῶ αὐτὸς κι' οἱ ὅμοιοί του, γεννημένοι ἀπὸ γυναίκες τῆς ῥάτσας του, δὲ μποροῦν νὰ τὸ πᾶρουν ἀπάνω τους ποτέ.

Τρυφερὴ καὶ γλυκεῖα ἦταν, βέβαια, σ' ὅλα της. Κι' ἐνῶ μέρῃ με τὴν ἡμέρα τὴν ἔβλεπε ἐξαντλημένη καὶ κατακουρασμένη, ἀλλὰ πάντα ἀκατάβλητη, αὐτὲς οἱ δυο λέξεις κουνούνιζαν ἀδιάκοπα στ' αὐτιά του σὰν ἕνα ἀτέλειωτο γύρισμα τραγουδιοῦ. Ναί, τρυφερὴ καὶ γλυκεῖα! Ἦξερε πὼς τὰ πόδια της, πλασμένα γιὰ νὰ πατοῦν τὰ εἴκολλα μονοπάτια τῶν χωρῶν τοῦ ἡλίου, ἦταν ἄμαθα στὰ χοντροπάπουτσα τῶν κατοίκων τοῦ Νόρτλαν καὶ στὸ φοβερὸ φίλημα τῆς ψύχρας. Κι' ὅσο βαστοῦσε ἡ θανατερὴ μέρῃ τὰ κύταζε νὰ περπατοῦν με θαυμασμό.

Ἡ κυρία Ἐπιτίγκουελ εἶχε πάντα φυλαγμένο ἕνα χαμόγελο καί, γιὰ τὸν ταπεινότερο βασιλῆ, μιὰ λέξη ἐνθαρρυντικὴ. Μ' ὅλο ποὺ οἱ δυσκολίες τοῦ ταξιδιοῦ ἦταν ἀφάνταστες, ἐκεῖνη φαινόταν νὰ ἀναπτύσσῃ περισσότερη ψυχικὴ ἀντοχὴ καὶ καινούργιες δυνάμεις. Ὅταν ὁ Κᾶ-Σιούκτ κι' ὁ Γκόουκ ποὺ παινεύονταν πὼς ἤξεραν ὅσο καλὸν καὶ τὰ παραμικρότερα σημάδια τοῦ δρόμου ὀμολόγησαν πὼς εἶχαν περσιπλανηθεῖ, αὐτὴ ἦταν ἐκεῖνη ποὺ εἶπε κάμποσα φρόνιμα λόγια ἀνάμεσα στὶς βλαστήμιες τῶν ἀντρῶν. Ἐκεῖνη τὴ βραδυὰ εἶχε τραγουδήσει γιὰ τοὺς ταξιδιώτες, τραγουδῆσε ἔτσι ποὺ ὅλοι αἰσθάνθηκαν τὶς δυνάμεις τους ν' ἀναγεννιοῦνται καὶ νὰ τοὺς ξανάρχεται τὸ κινεῖμα ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ αἶθρο με κόντευαν νὰ σωθοῦν κι' ὅταν οἱ μερί-

Ὁ Σίτκα Τσάρλεη.

δες γιὰ τὸν καθένα κανονίζονταν πολὺ σφιχτοχέρικα ἡ κυρία Ἐπιτίγκουελ ἐπανεστᾶτησε ἐναντίον μιᾶς ξεχωριστῆς συμφωνίας ποὺ ἀφοροῦσε τὴν ἴδια μεταξὺ τοῦ συζύγου της καὶ τοῦ Σίτκα Τσάρλεη. Ἀπαίτησε, σύμφωνα με τὸ νόμο τῆς περιστασης, τὸ μερίδιό της νάναί ἴσο με τῶν ἄλλων, μήτε περισσότερο, μήτε λιγώτερο.

Ὁ ὀδηγὸς ἔνοιωθε τὸν ἑαυτὸ του περίφανο γιατί εἶχε γνωρίσει μιὰ τέτοια γυναίκα, ποὺ ἡ παρουσία της ἐπλάταινε τὸν ψυχικὸ του ὁρίζοντα. Αὐτὸς ἦταν ἕνας ἀνεξάρτητος ἀνθρώπος ποὺ δὲν ὑπάκουε παρὰ μόνον στὰ ἐνστικτὰ του, χωρὶς νὰ θέλῃ ποτέ νὰ τὰ δικαιολογήσῃ, ποὺ ἔκανε ὅπως τοῦ κατέβαινε χωρὶς νὰ τὸν νιάξῃ γιὰ τὴ γνώμη τῶν ἄλλων. Τώρα τοῦ ἄρεζε ὑπερβολικὰ νὰ ἔχῃ τὴν ἐκτίμησιν τῆς λευκῆς γυναίκας. Ἐνα ἐπαινετικὸ βλέμμα ἀπὸ τ' ἄδολα μάτια της, μιὰ λέξη ἐγκωμιαστικὴ με τὴν καθαρὴ μεταλλικὴ φωνὴ της, ἕνα ἀλαφρὸ κίνημα τῶν χειλιῶν της, ἕνα γλυκὸ χαμόγελο, κι' ὁ Σίτκα Τσάρλεη μπορούσε νὰ περπατᾶ πολλές

ὄρες σὰν ἴσος με τοὺς θεοὺς.

Σ' αὐτὴν εἶχε βρεῖ ἕνα ἄγνωστο διεγερτικὸ τῶν δυνάμεων του, παλλόνταν ὅλος ἀπὸ περηφάνεια καὶ κουβέντιαζε με τὴ νέα γυναίκα σὲ μιὰ προσπάθεια κοινὴ νὰ ἀναζωογονηθῇ τὸ χαμένο θάρρος τῶν συντρόφων.

* *

Στ' ἀντίκρουμά του τὸ πρόσωπο τῶν δυο ἀντρῶν καὶ τῆς γυναίκας φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ. Γιατὶ τί θ' ἀπογίνονταν ἂν αὐτὸς τοὺς εἶχε ἀφήσει στὴν τύχη τους; Ὅσο γι' αὐτὸν εἶχε ξαναγίνει ἀτάραχος, καὶ κρύβοντας ὅπως συνήθιζε πάντα του τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες του κάτω ἀπὸ ἕνα ἀδιάφορο παρουσιαστικὸ, ἄρχισε νὰ τοὺς ζητᾶ πληροφορίες γιὰ τὴν ὀπισθοφυλακὴ τοῦ καραβανοῦ. Ἀφοῦ τοὺς εἶπε σὲ πόση ἀπόστασιν θὰ ξανάβρισκαν ἀναμμένη φωτιά, ἐξακολούθησαν τὴν πορεία τους.

Πεῖο πέρα ἀπάντησε ἕναν ἄλλον Ἰνδὸ ποὺ περπατοῦσε μόνος του χωρὶς νὰ βαστάῃ τίποτα, κουτσαίνοντας φοβερὰ, με χεῖλη σφιγμένα καὶ μάτια ἔξαλλα, ἔξαλλα ἀπὸ τὸν ἀβάσταχτο πόνο τοῦ ἐνὸς ἀπ' τὰ πόδια του, ποὺ ἦταν παγωμένα κατὰ τὰ τρία τέταρτα κι' ὅπου ἡ ζωὴ ἀγωνιζόταν ἀπεγνωσμένα με τὸ θάνατο. Πρόσφεραν σ' αὐτὸν τὸν ἀνθρώπο ὅσες φροντίδες μπορούσαν, μὰ ἡ τύχη του ἦταν σκοτεινὴ κι' ὁ Σίτκα Τσάρλεη ἐσημάτισε τὴν πεποίθησιν πὼς δὲ θὰ πῆγαινε παραπέρα.

Ἀφοῦ τοῦ ἀπηθύθη, μ' ἕνα θλιβερὸ τόνο, κάμποσα λόγια ἐνθαρρυντικὰ τραβῆξε μπροστὰ καὶ φάνηκαν παρέκει οἱ δυο Ἰνδοί, στοὺς ὁποίους εἶχεν ἐμπιστευθῆ τὸ Τζόε καὶ τὸν εἶχαν ἐγκαταλείψει.

Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ὁ Σίτκα Τσάρλεη ξεχώρισε στὸ φέροσμο τους μιὰ κρυμμένη ἀπειλὴ καὶ κατάλαβε πὼς εἶχαν ἀποφασίσει νὰ μὴν τὸν ὑπακούουν πειά. Γι' αὐτὸ δὲν παρενεύθηκε πολὺ ὅταν τοὺς ἐπρόσταξε νὰ γυρῶσιν πρὸς τὸ λευκὸ ἀνθρώπο κι' εἶδε γι' ἀπάντησιν νὰ ξεπιδάξῃ ἀπ' τὴ θήκη ἡ λάμψη τῶν μαχαιριῶν τους.

Καὶ δὲν ἦταν πεῖο συγκινητικὸ θέαμα, ἐκεῖ μες στὴν ἀπέραντη ἔρημο, ἀπ' τὴν πάλῃ αὐτῶν τῶν τριῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἦταν κι' οἱ τρεῖς τοὺς ἐξίσου ἀδυνατισμένοι. Στὸ τέλος οἱ δυο Ἰνδοὶ τραβήχτηκαν πρὸς τὰ πίσω ἀφοῦ ἔφαγαν ἀρκετὲς κοντακιές με τὸ ντουφέκι τοῦ Σίτκα Τσάρλεη καὶ σὰν τὰ σκυλιὰ ποὺ τοὺς ξαναπερνοῦν τὸ σκοινὶ ἀναγνώρισαν τὴν ἦττα τους.

Ὑστερα ἀπὸ δυο ὄρες μαζί με τὸ Τζόε ποὺ τριόλιζε ἀνάμεσά τους καὶ τὸν ὀδηγὸ ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ πίσω συναντοῦσαν τὴν κατασκήνωσιν ποὺ εἶχαν κάμῃ γύρω ἀπ' τὴ φωτιά καὶ ὅπου εἶχε περιμαζετῆ τὸ ὑπόλοιπο καραβάνι κάτω ἀπ' τὸ τεντωμένο σκέπασμα.

Ὅταν καθένας τους ἔφαγε τὸ μικρὸ μερίδιό του ἀπὸ τὴν ψημένη γαλέττα, ὁ Σίτκα Τσάρλεη ποὺ εἶχε συμπληθῆσει ἀπὸ πρὶν τοὺς λευκοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴν κατάντια τους ἔλαβε τὸ λόγο με πολὺ μεγάλη φωνὴ καὶ στρέφοντας πρὸς τοὺς πέντε Ἰνδοὺς τοὺς μίλησε στὴ γλῶσσα τους αὐτὰ:

— Πρὶν πέσετε νὰ κοιμηθῆτε γιὰ τὴ νύχτα ἀκοῦστε με, παιδιά μου, γιατί ἔχω κάτι νὰ σᾶς πῶ. Σᾶς τὸ λέω γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό σας, ἂν ἀγαπάτε ἀκόμα τὴ ζωὴ καὶ σᾶς ἀρέσει νὰ διατηρήσετε ἀκόμα μερικὲς ἐλπίδες γιὰ νὰ γλυτώσετε τὸ τομάρι σας. Λοιπὸν, παιδιά μου, περάσαμε δίχως ἐμπόδια τοὺς Λόφους τῆς Σιωπῆς καὶ τώρα, μοῦ φαίνεται, περπατοῦμε στοῦ Στούαρ. Μποροῦμε νὰ ἐλπίζουμε πὼς ἀπὸ τὴ μιὰ μέρῃ στὴν ἄλλη θὰ φτάσουμε στὸ σκοπὸ μας, Πότε θὰ γίνῃ αὐτό; Ὑστερα ἀπὸ ἕναν ὕπνο ἀκόμα ἴσως; Ὑστερα ἀπὸ λίγους ὕπνους ἢ ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς. Μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ σᾶς τὸ πῶ. Σήμερα ὅμως θὰ βρεθῶμε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους τοῦ Γιούκον ποὺ ἔχουν ἀφθονα τροφίμα καὶ θὰ μᾶς δώσουν νὰ φᾶμε ἕναν περὶδρομο. Μὰ ὡς τότε θάταν καλὸ νὰ βαστάξουμε τὸ νόμο.

Θάρρετε, ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ, νὰ σᾶς ξαναπῶ πολλὰ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Σήμερα ἀκόμα ὁ Κᾶ-Σιούκτ κι' ὁ Γκόουκ ποὺ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ μᾶς ἀνοίξουν τὸ δρόμο λησμονῆσαν τὸν προορισμὸ τους καὶ τῶσκασαν σὰν ἀδιάβαστα παιδιά. Αὐτὸ γίνηκε, τὸ ξαναλέω, σὲ μιὰ στιγμὴ λησμονίας. Λοιπὸν ἂς τ' ἀφήσουμε αὐτὰ. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα πρέπει νὰ μὴν ξεχνοῦν. Ἄν τύχαινε νὰ ξαναχάσουν πάλι τὴ μνήμη τους...

Ὁ Σίτκα Τσάρλεη ἔκαμε ἀδιάφορα κατὰ τὸ ὄπλο του μιὰ πολυσήμενη χειρονομία. Ἐπειτα ἐξακολούθησε:

— Αὔριο ὁ Κᾶ-Σιούκτ κι' ὁ Γκόουκ θὰ πᾶρουν στίς πλάτες τους τὰ δυο σακκούλια με τ' ἀλεύρι. Εἶναι μετρημένο με τὸ ποτήρι. Ἄν κατὰ τὸ βράδυ μὴ λείψῃ κάτι λίγο ἀπὸ κεί, ἀκόμα καὶ μιὰ οὐγκιὰ... Κλίξ, κλάξ... Καταλαβαίνετε; Κι' ἄλλοι λησμονῆσαν κάποτε τὸ νόμο. Σιδεροκέφαλος καὶ ὁ Τρισωλωμὸς ἀφήσαν ἔρημο στὸ χιόνι τὸ λευκὸ ἀνθρώπο, τὸ Τζόε. Αὐτὸ νὰ μὴν

ξαναγίνῃ πειά! Μόλις γλυκοχαράξῃ αὐτοὶ θὰ τραβήξουν μπροστὰ γιὰ νὰ ἀνοίξουν τὸ δρόμο. Αὐτὴ ἡ δουλειὰ εἶναι γι' αὐτοὺς ἀρκετὴ. Ὁ Κᾶ-Σιούκτ κι' ὁ Γκόουκ ἔξῃν ποὺ θὰ βαστοῦν τὸ ἀλεύρι θάχουν καὶ τὴ φροντίδα τοῦ Τζόε. Σύμφωνοι;

Τὴν ἄλλη μέρῃ λοιπὸν ἡ μικρὴ συνοδεία ξαναπῆρε τὸ δρόμο της. Ἦταν ἀδύνατο στὸν ὀδηγὸ νὰ διατηρήσῃ ἀνάμεσά τους τὴν παραμικρὴ συνάφεια. Ἀπὸ τὸ Σιδεροκέφαλο καὶ τὸν Τρισωλωμὸ ποὺ πῆγαιναν μπροστὰ σκάβοντας τὸ χιόνι ὡς τὸν Κᾶ-Σιούκτ, τὸ Γκόουκ καὶ τὸν Τζόε, ποὺ ἐρχόνταν τελευταῖοι ὑπῆρχε ἀπόστασιν ἑνὸς μιλίου περίπου. Καθένας τους ἐτριόλιζε, ἔπερνε ἢ ξεκουραζόταν με τὸ κέφι του. Τὸ καραβάνι σερόνταν με κόπο, σταματώντας κάθε τόσο ὅπου τύχαινε. Ξανασηκώνονταν καὶ βάζοντας τὶς τελευταῖες δυνάμεις τους ξανάρχιζαν τὸ βάδισμα ὅσπου νὰ ἐξαντληθοῦν ὀλότελα. Μὰ σὰν ἀπὸ κανένα θᾶμα ξανάβρισκαν πάντα ἕνα περὶσσεμα σφρίγους γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν.

Κάθε φορὰ ποὺ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς καταβαλλόταν εἶχε τὴν ἐσωτερικὴ πεποίθησιν πὼς ἦταν τὸ στεροὸ πέσιμό του. Ὡστόσο σηκώνονταν ὀρθὸς πάλι καὶ πάλι. Ἄν ἡ σάρκα ἀδυνατίσει, ἡ θέλησιν θριάμβευε, μὰ κάθε κερδισμένος ἀγώνας ἦταν ὀλέκερο δῶμα. Ὁ Ἰνδὸς με τὰ παγωμένα πόδια, μὴ μπορώντας ἀπὸ τότε νὰ σταθῆ ὀλόρθος, σερόνταν με τὰ τέσσερα. Σπάνια σταματοῦν, γιατί ἤξερε πόσο ἀκριβὰ θὰ τοῦ πλήρωνε τὸ κρῦο αὐτὸ τὸ σταμάτημα. Τὸ χαμογέλιο τῆς κυρίας Ἐπιτίγκουελ εἶχε καὶ αὐτὸ μαρμαρωθῆ σχεδόν, καὶ τὰ ὀρθάνοιχτα μάτια της ποὺ κύτταζαν με προσήλωσιν μπροστὰ τους δὲν ἔβλεπαν τίποτα. Πολλὲς φορές ἔκοβε τὸ ζαλισμένο καὶ βιασμένο περπάτημά της κι' ἔσφιγγε με τὸ χέρι τὴν καρδιά της.

Ὁ Τζόε εἶχε ξεπεράσει τὰ σύνορα τοῦ πόνου. Δὲν παρακαλοῦσε πειὰ νὰ τὸν ἀφήσουν πίσω ἢ νὰ τὸν περιμένουν. Εἶχε πάθει σὰν ἕνα εἶδος ἀναισθησίας ἀπὸ τὸν πυρετὸ καὶ μιὰ μεγάλη ἀνακούφισιν ἔνοιωθε σ' ὅλο τὸ σῶμα του. Φαινόταν πολὺ εὐτυχημένος, καθὼς ὁ Κᾶ-Σιούκτ κι' ὁ Γκόουκ τὸν τραβοῦσαν χτηνώδικα με ἄγρια μαλλώματα καὶ κακὸ βλέμμα.

Νάχουν ἔξῃν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τὸ βάρος αὐτοῦ τοῦ λευκοῦ, τοὺς φαινόταν ἄδικο κι' ἀνυπόφορο. Τὸ μῖσος τοὺς ἔσφιγγε τὴν καρδιά, μὰ ἡ καρδιά τους ἦταν βαρεῖα ἀπ' τὸ φόβο.

Γιατί, αντί να συλλογίζονται αποκλειστικά την ασφάλειά τους, τους ερχόταν εμπόδιο μιὰ άλλη αδυναμία; Δεν εφοβόνταν τὸν ἴδιο τὸ θάνατό τους; Μὰ ἔπρεπε νὰ λογαριάσουν καὶ τὸ ντουφέκι τοῦ Σίτκα Τσάρλεη.

Κατὰ τὸ βράδυ, τὰ στασιμάτα τοῦ Τζόε ἔγιναν συχνότερα καὶ τοὺς ἦταν ὄλο καὶ πειὸ δυσκολώτερο νὰ τὸν βασιτάζουν ὀρθό. Τώρα μάλιστα πού ἡ συντροφιά ἔμενε παραπίσω. Κάποτε οἱ δυὸ Ἴνδοι κ' αὐτός, κατατασκιμένοι ἀπ' τὴν κούραση, χανόνταν ἀπ' τὰ μάτια τῶν ἄλλων πὸν πήγαιναν μπροστά. Ὁ Κὰ - Σιούκτ κ' ὁ Γκόουκ πὸν ἡ πείνα τοὺς ἐθέρριζε τὰ σπλάχνα, δὲ μπορούσαν πειὰ νὰ βγάλουν ἀπ' τὸ νοῦ τους πὸς κουβαλοῦσαν στὶς πλάτες τους, κλεισμένη μὲς στὰ σακκιά μὲ τ' ἀλεύρι, τὴν ἴδια τὴν πωγὴ τῆς κάθε δύναμης καὶ τῆς κάθε ζωῆς. Ὁ πειρασμὸς ἦταν δυνατός, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσουμε, κ' ἐκεῖνο πὸν συνέβηκε δὲν εἶχε τίποτε τὸ παροδόξο.

Εἶχανε σταματήσει σ' ἓνα σωρὸ γχορεμισμένα δέντρα, ὅπου μυριάδες ξύλα δὲν περιμέναγαν γιὰ ν' ἀνάψουν παρὰ ἓνα σπύροτο. Ἐκεῖ κοντὰ μιὰ τρύπα φοινοῦσαν μὲς στὸν πάγο τοῦ ποταμοῦ. Ὁ Κὰ - Σιούκτ ἐξέτασε μὲ προσοχὴ τὰ ξερὰ ξύλα καὶ τὴν τρύπα πὸν δειχνόταν κάτω ἀπ' τὸν πάγο κ' ὁ Γκόουκ ἔκαμε τὸ ἴδιο. Οἱ δυὸ ἄνθρωποι ἄλλαξαν ἓνα βλέμμα. Ὑστερα, δίχως νὰ ποῦνε λέξη, ὁ Γκόουκ ἀναφε φωτιά. Ὁ Κὰ - Σιούκτ γέμισε μὲ νερὸ ἓνα τσίγκινο ποτήρι καὶ τῶρα νὰ ζεσταθῆ, Ὅσο γιὰ τὸ Τζόε μουρμούριζε ποῖος ξέρει τί, σὲ μιὰ ἀλλόκοτη γλώσσα, πὸν οἱ Ἴνδοι δὲν καταλάβαιναν καθόλου.

Ὁ Κὰ - Σιούκτ κ' ὁ Γκόουκ πῆραν ἀλεύρι καὶ τὸ ἀνακάτωσαν μὲς στὸ ζεστό νερὸ γιὰ νὰ κάμουν κάτι σὰ ζυμαροῖ μισονερουλὸ πὸν τοὺς εὐφρανε. Ξανάρχισαν πολλὲς φορὲς τὴν ἴδια δουλειά, χωρὶς νὰ δώσουν καὶ τοῦ Τζόε. Μὰ ὁ Τζόε ἔμεινε ἀδιάφορος. Δὲν τὸν ἔνοιαζε γιὰ τίποτα μήτε γιὰ τὰ ποδήματα του ἀκόμα πὸν τᾶξε βάλει γιὰ νὰ ζεσταθοῦν ἀπάνω στὴ θράκα τοῦ τζακιοῦ ὅπου εἶχαν φρυγανιάση καὶ κόντηναν νὰ καοῦν.

Ἐκεῖνη τὴ στιγμή ὁ Σέτκα Τσάρλεη πὸν εἶχε πάντα ὑποψία γύρισε πέρα. Εἶδε μὲς στὸ λευκόφως νὰ ὑψώνεται μιὰ στήλη καπνοῦ καὶ μάντεψε ἀμέσως τί συνέβαινε. Τότε κύτταξε δίπλα του τοὺς ἐξαντλημένους συντρόφους του καὶ τὴν κυρία Ἐπιγκουελ πὸν τρὶκλιζε νᾶναι στὰ ἴδια χάλια μ' αὐτόν, νὰ ὑποφέρουν περισσότερο ἀπὸ τὴν

πείνα. Πὸν νάξεραν οἱ δυὸ κατεργαρηδες πὸν ἀνακάτωναν ἔτσι στὸ νερὸ γιὰ δική τους χρῆση αὐτὸ τὸ σπάνιο καὶ πολύτιμο ἀλεύρι ὅλης τῆς συντροφιάς ὅτι ζύγωνε ὁ θάνατος;

Γοργὰ καὶ ξεπροβάλλοντας πίσω ἀπ' τοὺς θάμους, μὲς στὴ νύχτα πὸν ἔπεφτε, ὀρθώθηκε μπροστὰ στοὺς δυὸ Ἴνδους πὸν ἦταν ἔτοιμοι νὰ τὸ βάλουν στὰ πόδια.

— "Α, ἄ, παιδιά μου! τοὺς φώναξε. Ἐλησμονήσατε, βλέπω, πὸς εἶσατε ἄνθρωποι. Γιὰ πληρωμὴ σας αἰῶρο θάχουμε δυὸ κοιλιὲς λιγώτερες γιὰ τᾶίσμα.

"Κι' ἐνὼ μιλοῦσε ἔλυσε τοὺς κόμπους ἀπ' τὸ σακκοῦλι μὲ τ' ἀλεύρι καὶ τ' ἀκούμπισε στὸν κορμὸ ἑνὸς δέντρου, ὕστερα κούνησε τὸ Τζόε τόσο δυνατὰ πὸν θέλησε μὲ φέρη κάποια ἀντίσταση ὁ δυστυχισμένος ἐκεῖνος.

— Ἐσύ, τοῦ φώναξε σπρώχνοντάς του πρὸς τὸ δρόμο, σῦρε ν' ἀνταμώσης τοὺς ἄλλους... Καὶ τώρα ἐμεῖς οἱ τρεῖς!

Οἱ δυὸ Ἴνδοι πὸν εἶχαν μείνει κόκαλο ἀπ' τὴν πρώτη στιγμή δοκίμασαν νὰ φύγουν.

— "Αὐτ! Γκόουκ! Κι' ἐσύ Κὰ - Σιούκτ! Θαορεῖτε πὸς τ' ἀλεύρι σᾶς ἔστησε πόδια πὸν μπορούν νὰ ξεπεράσουν στὴ γληγοράδα τὸ μολύβι μὲ τὰ γοργὰ φτερά; Δὲν ἐφουλάξατε τὸ νόμο. Μὴν προσπαθῆτε νὰ μοῦ ξεφύγετε μὲ ψέματα. Φανῆτε ἄντρες ἀκόμα μιὰ φορά, τὴν τελευταία, καὶ νᾶστε εὐχαριστημένοι πὸν πεθαίνετε μὲ τὴν κοιλιὰ χορτάτη. Ἐμπρός! Σταθῆτε μπροστὰ μου, μὲ τὴ ράχη στὰ ξύλα, ὁ ἓνας πλάϊ στὸν ἄλλον. Ἐτοιμοι;

Οἱ δυὸ Ἴνδοι ὑπάκουσαν ἤσχοι, χωρὶς φαινομενικὴ προσπάθεια. Γιατὶ ἡ ἀβεβαιότητα τοῦ θανάτου τρομάζει τὸν ἄνθρωπο περισσότερο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ θάνατο, ὅταν δὲ μπορεί κανένας νὰ τὸν ξεφύγει.

— Ἐσύ Γκόουκ, ρώτησε ὁ Σίτκα Τσάρλεη, ἔχεις κάτω ἀπὸ μιὰ σκηνὴ ἀπὸ δέρματα ζαρκαδιῶν, σὶδ Σιπαουγιάν, γυναῖκα παῖ παιδιά. Ποῖες εἶναι οἱ τελευταῖες θελήσεις σου γι' αὐτούς;

— Θέλω νὰ τοὺς δώσης πίσω ὅ,τι εἶναι δικό μου, τὰ σκεπάσματα, τὸν καπνὸ, τὸ περιδέραιο κ' αὐτὸ τὸ κουτὶ πὸν βγάζει ἀλόκοτους ἤχους μιμουμένο τὴν ἀνθρώπινη φωνή. Μοῦ τῶδωσαν οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι. Θὰ τοὺς πῆς πὸς χάθηκα στὴν ἐρημο, μὰ χωρὶς νὰ τοὺς ἐξηγήσεις τὸ πὸς καὶ τὸ γιατί.

— Κι' ἐσύ, Κὰ - Σιούκτ, πὸν δὲν ἔχεις μήτε γυναῖκα μήτε παιδί;

— Ἐχω μιὰ ἀδερφὴ πὸν εἶναι γυ-

ναῖκα τοῦ ταχυδρόμου στὸ Κόσιμ. Δὲν εἶναι ἐδνυχισμένη γιατί τὴ δέρνει. Δὸς τῆς τὰ χρῆματα πὸν μοῦ ἀνίχουν κατὰ τὴ συμφωνία μας καὶ πὸς τῆς ἐκ μέρους μου πὸς θάκανε καλύτερα νὰ γύριζε στοὺς ἀνθρώπους τῆς φυλῆς τῆς. Ἄν συμφωνοῦσες κ' ἐσύ μ' αὐτὸ, θάταν ἀκόμα πειὸ καλὸ νὰ σκοτώσῃ τὸν ἄντρα τῆς. Τὴ δέρνει καὶ τὸν φοβᾶται πολὺ.

— Αὐτὰ ἦταν ὅλα; Εἶστε κ' οἱ δυὸ σας ἱκανοποιημένοι πὸν πεθαίνετε, καθὼς σᾶς ἀξίζει;

— Ναι;

— Τότε καλὴ ἀντάμωση στὸν ἄλλο κόσμο, παιδιά μου! Εὐχομὲ νὰ βρεθῆτε σὲ μιὰ ἄλλη χώρα, καθισμένοι μπροστὰ σὲ μιὰ χύτρα γεμάτη, μὲσα σὲ μιὰ καλύβα πειὸ ζεστή.

Καὶ τίνοντας αὐτὰ τὰ λόγια σήκωσε τὸ ὄπλο του καὶ μὲς στὴν ἀπόλυτη σιωπὴ ἀντήχησαν δυὸ πυροβολισμοί.

Μόλις εἶχαν σβυστῆ, κ' ἄλλες μπαταρίες ἀκούστηκαν ἀπὸ μακριά, πέρα ἀπ' τὴν κορυφὴ τοῦ λόφου πὸν ἔκλεινε τὸν ὄριζοντα.

Ὁ Σέτκα Τσάρλεη ξαφνιάστηκε. Τὸ καρβάνι δὲν εἶχε ἄλλο ντουφέκι ἀπ' τὸ δικό του, καὶ πολλὰ εἶχαν ἀποκριθῆ. Ἐρριξε ἓνα γρήγορο βλέμμα στὰ δυὸ κορμιά, ξαπλωμένα εἰρημικὰ πάνω στὸ χιόνι, καὶ σήκωσε τοὺς ὄμους του, μὲ τὴν ιδέα πὸς ἂν ἤξερε πὸς βρισκόταν τόσο κοντὰ στὸ τέραμα θὰ μπορούσε μιὰ χαρὰ νὰ μὴν ξεδέψη τὸ μπαροῦτι του.

Μὰ τί τὸν ἔνοιαζε αὐτόν γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο αὐτῶν τῶν δυὸ ἀνθρώπων; Ὁ νόμος τῆς ἐρήμου εἶχε φυλαχτῆ.

Κι' ἔτρεξε γρήγορα ν' ἀνταμωθῆ μὲ τοὺς συντρόφους του, τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Γιούκου.

Μετάφραση Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

*Εἶδομοιοῦμε τοὺς ὄσως θῆ-
ωοτε συναχλασσομένους μὲ τὸ
ωεριοδικὸ ὅτι καμμία ἀπό-
δελις εἰσωράβειως δὲν δ' ἀνα-
γνωρίζεται ἂν δὲν εἶναι ἐντυ-
ως ἐπὶ ωρασίνοῦ χάρτου καὶ
τῶν διευδοντῶν καὶ τὴν σφρα-
γίδα.*

ΤΟ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ὁ βουλγαρικὸ θεατρὸ ἀρχίζει τὴν ἱστορία του ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1856. Κατὰ τὰ ἐξήντα κ' ἑβδομήντα χρόνια τοῦ περασμένου αἰῶνα ἐκλαϊκεύθηκε κ' ἐδραιώθηκε καὶ στὶς δύο

τρεῖς πρώτες δεκαετηρίδας ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Βουλγάρων εἶχε γίνῃ πραγματικὴ πνευματικὴ ἀνάγκη, ἔταν κάθε δάσκαλος ἦταν καὶ ἠθοποιός, κάθε σχολεῖο ἦ ἀναγνωστήριο ἦταν σύγκαιρα καὶ θεατρὸ. Στὰ χωριά, στὶς κωμοπόλεις καὶ στὶς πόλεις διονότουσαν ἐρασιτεχνικὲς παραστάσεις κ' αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρο κ' ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ θεατρὸ ἔφερε γρήγορα καὶ τὸν σχηματισμὸ θιάσου ἀπὸ ἐπαγγελματίες ἠθοποιούς. Ὁ θιάσος αὐτὸν συνεστήθη τὸ 1883 στὴ Φιλιππούπολη μὲ τὸ ὄνομα «Ρουμελιώτικος». Ἀρχηγοὶ του ἦσαν ὁ Στέφαν Π. Ποπῶφ, πὸν εἶχε μαθητέψη σὲ ἰταλικούς κ' ἑλληνικούς θιάσους κ' ὁ Κωνσταντίν Σαπούνωφ. Ἐννοεῖται πὸς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ δὲν μπορεί νὰ γίνῃ λόγος οὔτε γιὰ ἠθοποιούς ἀπὸ σχολῆ, οὔτε γιὰ καλλιτεχνικὸν ρεπερτόριο, καὶ παρόμοιες πολυτέλειες. Οἱ ἠθοποιοὶ στρατολογοῦνται ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν νέων μὲ πειὸ ἐλευθέρου ἢ μὲ κανένα ἐπάγγελμα. Κύριοι στυλοβάται τοῦ Ρουμελιώτικου θιάσου, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ ἀρχηγούς, πὸν ἦταν ταῦτοχρόνως καὶ ἠθοποιοί, ὑπῆρξαν οἱ Ἄντων Ποπῶφ, Δημήτρι Ἄντωνωφ κ'

ἠθοποῖες ἡ Εἰρήνη Ἰβάνοβα, Μαρία Ἰβάνοβα κ' Ἄννα Γκούνεβα ἔπειτα Πόποβα κ' αὐτοὶ εἶνε οἱ πρώτοι ἐπαγγελματίες Βούλγαροι ἠθοποιοί. Ὁ θιάσος προστατευόταν ἀπὸ τὸν τότε Διευθυντὴ τῆς Παιδείας τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλλίας Κωνσταντίν Βελίτσωφ, ὁ

N. Maschitinev

ὅποιος μαζί μὲ τὸν Ἰβάν Βάζωφ, τὸν Ἡλία Μιλάρωφ καὶ Δ. Κ. Ποπῶφ κατέβαλεν ἰδιαιτέρως φροντίδες γιὰ τὴν πρόδοῦ του.

Μετὰ τὸν σερβοβουλγαρικὸν πόλεμο, πὸν ἀνέστειλε γιὰ λίγο τὴ δρᾶση τοῦ θιάσου, αὐτὸς ἀναδιωργανώθηκε πέρνοντας στὰ στελέχη του καὶ τοὺς ἠθοποιούς, πὸν ἔγιναν κατόπι διάσημοι, Σένκα Α. Πόποβα, Ἰβάν Πόποφ, Βασίλ Κίρκωφ, Μπόρις Ποζάρωφ κ' ἄλλους. Οἱ παραστάσεις τοῦ θιάσου διονότουσαν στὸ θεατρὸ Λουξεμπούργκ στὴ Φιλιππούπολη. Τὸ ρεπερτόριο ἦταν ὅπως τύχαινε καὶ προσαρμοζότανε στὶς τότε σκηνικὲς δυνατότητες καὶ στὸ γούστο τοῦ κοινοῦ: Ρούσκα, Στέφαν Καρτζᾶ, Ἡγεμονίδα Ράινα, Μιχαλάκη Τσορμπατζῆ, Τσέκο ἢ ἡ Ἀπελευθέρωση τῆς Βουλγαρίας τοῦ Γ. Γκόλτσεφ, Μίχων Τσάρος Σιφόνσκι τοῦ Στ. Ποπῶφ καὶ μεταφράσεις: Πυθίας καὶ Δάμων, Λιθοξόος, Εὐγενία, ἡ Ὁραία Σιδωνία, ὁ Πύργος Νέλ, Λουκρητία Βοργία, οἱ Ἐρω-

τευμένοι μυλωνάδες, Μίχο Μισίρκωφ κ' ἄλλες. Ὁ θιάσος εἶχε τὸ καταστατικὸ του κ' ἐσωτερικὸ κανονισμό, ἐγκειρισμένον ἀπὸ τὴ Διεύθυνση Παιδείας τῆς Ρωμυλλίας. Εἶχε σφραγίδα μ' ἐμβλημα: καρδιά, ἄγκυρα καὶ σταυρὸ. Ἐτσι μὲ τὸν Ἐρωτα, τὴν Ἐλπίδα καὶ τὴν Πίστη εἶχε ἀρχίσει μετρίοφρονα ἡ ἐργασία τοῦ Ρουμελιώτικου θιάσου, πὸν ἐστάθη ὁ πρόδρομος τοῦ Ἐθνικοῦ Βουλγαρικοῦ θεάτρου.

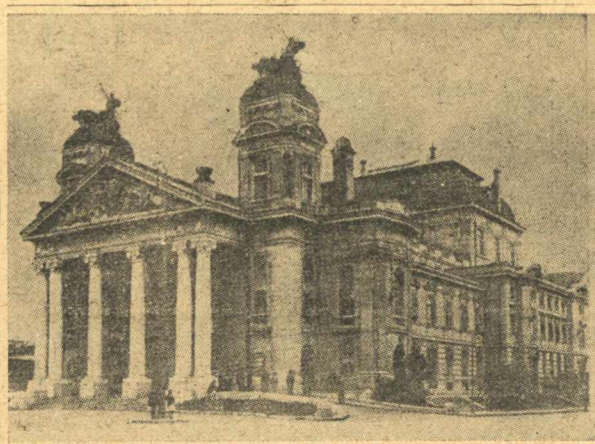
Τὸν Ἰούνιο τὸ 1888 ὁ Ἐρασιτεχνικὸς θιάσος τῆς Φιλιππούπολης, φυγάντι τοῦ Ρουμελιώτικου, πῆγε στὴ Σόφια καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Ἄντων Πόποφ ἔδωσε μερικὲς παραστάσεις στὸ διάσημο τότε θεατρὸ, τὴν παράγκα τοῦ Ἰάπωνα ἀκροβάτη Καμτσίκ, πὸν ἦταν καμωμένη στὸν κήπο τῆς πόλεως, στὸ μέρος ὅπου τὸ σημερινὸ Καζίνο. Οἱ παραστάσεις ἔτυχαν καλῆς ὑποδοχῆς ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Σόφιας κ' οἱ ἠθοποιοὶ ἀπεφάσισαν νὰ βάλουν τὶς βάσεις ἑνὸς διαρκοῦς θεάτρου στὴ Σόφια. Στρέφονται γιὰ ὑποστήριξη πρὸς ἐπιφανῆ πρόσωπα καὶ τοὺς δίνεται μὲ πρωτοβουλία τοῦ τότε ὑπουργοῦ Σταμπούλωφ 3 χιλιάδες στὴν ἀρχὴ καὶ τὸν ἄλλο χρόνο 10 χιλιάδες λέβια ἐτήσια ἐπιχορήγηση. Ἐτσι βγαίνει ὁ πρώτος ἐπαγγελματικὸς ἐπιχωρηγούμενος «Βουλγαρικὸς θιάσος» στὴ Σόφια μὲ διευθυντὴ τὸν Ἄντων Πόποφ καὶ συνεργάτες: Ἄννα Πόποβα, Μαρία Πόποβα, Σένκα Πόποβα, Μίλκα Βέρνερ, Ἄντων Πόποφ, Ἰβάν Πόποφ, Βασίλ Κίρκωφ, Γ. Ζλατάρεφ, Δ. Ἄντωνωφ, Ἰβάν Κοζουχάρωφ, Ἰβάν

Ἐλενα Σνεζίνα

Μάρβα Πόποβα - Σαράφοβα

Το Έθνικό θέατρο Σόφιας, πού κήρυξε τὸ 1923

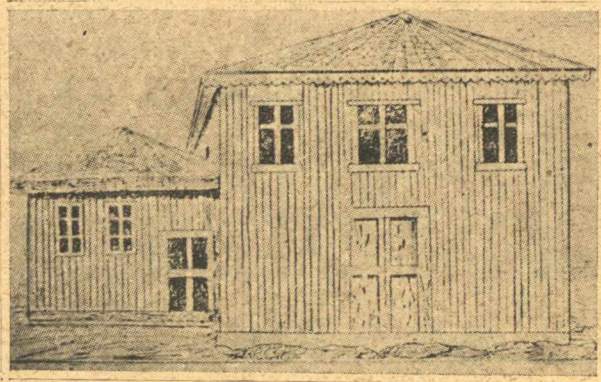
τους. Έτοιμάζουν και ανεβάζουν τὸν Ἐπιθεωρητὴ καὶ τὸν Ἐρνάνη, στὴν αἴθουσα τῆς Σλαβικῆς Ἐταιρίας, ὅπου καὶ τὸ θέατρο Ὅσονα ἔδινε τὰς παραστάσεις του ἀπὸ τὸν Γενάρη τοῦ 1891. Μὲ αὐτὲς τίς προσπάθειες μπήκαν νέα στοιχεῖα στὸ ρεπερτόριο καὶ σκηνικὲς λεπτομέρειες στὸ βουλγαρικὸ θέατρο. Αὐτὴ τὴ φορά ὁ Ἰβάν Πόπωφ βοηθήθηκε ἀπὸ τὸν Βασίλ Κ. Ναλμπόρωφ, ἄνθρωπο

με ταλέντο καὶ ἀγάπη στὸ θέατρο. Οἱ δύο τους λογαριάζουν νὰ

II. Γκεργμάνοβα

κάνουν ἕναν ἐκλεκτὸν καὶ καλλίτερον ρυθμισμένον θίασον ἀπὸ τοὺς καλλίτερον ἠθοποιούς ἔλων τῶν γνωστῶν τότε θιάσων καὶ ἰδρῶν τὸν Βουλγαρικὸν δραματικὸν θίασον τῆς πρωτεύουσας, ὅπως τὸν εἶπαν, ὁ ὅποιος ἀργότερα ὠνομάσθη μετὰ τὴν πρωτοβουλία τοῦ δόκτορος Κ. Κράστεφ «Γέλοιο καὶ δάκρυον». Διευθυντὴς καὶ ρεζισέρ τοῦ θιάσου γίνεται ὁ Ναλμπόρωφ καὶ ὁ Ἰβάν Πόπωφ, βοηθὸς του. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει νέα ἐποχὴ γιὰ τὴ

Ἅσονα» τὸ πρῶτον βουλγαρικὸν θέατρο στὴ Σόφια

ζωὴ τῆς νεαρᾶς βουλγαρικῆς θεατρικῆς τέχνης. Τὸ ρεπερτόριον ἀνακαινίζεται καὶ οἱ σκηνικὲς ἱκανότητες τῶν ἠθοποιῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἐπιθεωρητὴν καὶ τὸν Ἐρνάνη ανεβάζονται ὁ Γάμος, Φιλαργυρία καὶ Ἐρως, Ἰβάνκο, Αἰμιλία Γκαλοτί καὶ ἄλλα σοβαρὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα. Τὸ 1893 ὅμως πεθαίνει ὁ Ναλμπόρωφ καὶ τὸν διαδέχεται προσωρινὰ ὁ Δ. Καζάκωφ καὶ ἀπὸ τὸ 1895 ὁ Ραντοῦ Κανέλη, ἄνθρωπος με εἰδικὴ θεατρικὴ μόρφωση, πού πήρε στὴ Ρωσία. Αὐτὸς ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργο τοῦ Ναλμπόρωφ, εἰσάγονται νέα στοιχεῖα τόσο στὸ ρεπερτόριον ὅσο καὶ στὰ σκηνικά. Ὑστερ' ἀπ' αὐτὸν ἀποθάνει ξεχωριστὰ ὠφέλιμη ἡ ἐργασία τοῦ ξένου ρεζισέρ Ἀδάμ Μάντροβις ἀπὸ τὰ 1899 ἕως τὰ 1901. Ἄνθρωπος με μακροχρόνια σκηνικὴ πείρα, με ἀσυνείθιστη θεατρικὴ καὶ γενικὴ μόρφωση, καλὸς παιδαγωγὸς καὶ ἐμπνευσμένος θεράπων τῆς Μελομένης, ἄφησε βαθεῖα σημάδια τῆς διαδασῆς του ἀπὸ τὴ βουλγαρικὴ θεατρικὴ τέχνη, κυρίως ὡς παιδαγωγός. Χάρη σ' αὐτὸν βγήκαν ὁ ἀναντικατάστατος σήμερον Κρ. Σαράφωφ ἢ Α. Μποντέφσκα, ὁ Χρ. Γκάντσωφ, ἢ Β. Ἰγνατίεβα καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Ὁ δεύτερος ξένος ρεζισέρ Σ. Τούτσιτς, ἀπὸ τὸ 1903 ἕως τὸ 1905 ἐξυπηρέτησε κυρίως τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ρεπερτόριου. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ανεβάζονται ἔργα τοῦ Ἰφεν, τοῦ Τολστόι, τοῦ Χάουπτμαν καὶ ἄλλων συγχρόνων συγγραφέων. Ἐννοεῖται πὼς σ' αὐτὸ τὸν βοηθήσαν νεοὶ, ἀνεπτυγμένοι, με σκηνικὴ μόρφωση ἠθοποιοί, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὸ 1899 ἕως τὸ 1904 πλημμύρισαν τὴν σκηνὴ τοῦ «Δάκρυον καὶ Γέλοιο», ὅπως ὁ Γ. Κύρωφ, Κρ. Σαράφωφ, Μποντέφσκα, Σταρμπάνωφ, Β. Νικόλωφ, Ὁγκνιάνωφ, Μπατσόβωφ, Χρ. Γκάντσεφ, Ἀ. Κίρτσεφ, Σνεζίνα καὶ ἄλλοι.

Αὐτὴν τὴν ἐποχὴ, ἀρχῆς τοῦ 1904,

Ζόρκα Ἰορντάνοβα

τὸ «Δάκρυον καὶ Γέλοιο» με ἱκανὸ προσωπικὸ καὶ σκηνικὴ πρόοδο, περνάει ὀλοκληρωτικὰ στὴ δικαιοδοσία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας πέρνοντας τὸ ὄνομα «Βουλγαρικὸ ἔθνικὸ θέατρο», γιὰ τὴν αὐξημένης ἀνάγκης τοῦ ὅποιου, τὸ 1917 χτίζεται τὸ νέο, εἰδικὰ γι' αὐτὸ κτίριον, με τὴν ὥραια αἰθουσα, σκηνὴ καὶ ἔλα τὰ τεχνικὰ μέσα.

Τὸ νέο θέατρο ἀνοίξε πανηγυρικὰ στὴ 3 τοῦ Γενάρη 1907 με εἰδικὸ γιὰ τὴν περίστασιν πρόγραμμα καὶ παρουσία τοῦ ἡγεμόνα Φερδινάνδου. Νέος σοβαρὸς σταθμὸς στὴν ἐξέλιξιν τοῦ βουλγαρικῶν θεάτρου. Ἀπὸ τὴν ἄρξιν ἀρχίζει ἡ συστηματικὴ, ἢ σχεδιασμένη καὶ με σημαντικὰ καλλιτεχνικὰ ἀποτελέσματα σκηνικὴ δημιουργία. Ἐτοιμασμένο, πειθαρχημένο καὶ μαθητευμένο στὴ Σλαβικὴ Ἐταιρία τὸ ὄλικὸν τῶν ἠθοποιῶν, τὴν ἕξιν ἀσυνεπῶν καὶ τακτοποιεῖται, ἔτσι πὺρ σὲ λίγα μόνον χρόνιαν γίνεται ἕνα καλλιτεχνικὸ σύνολον, πὺρ θὰ ἔκρινε τιμὴν σὲ πολλὰ θέατρα τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ξένους ρεζισέρ, ὅπως ὁ Π. Ἰβανόφσκυ με σκηνικὴ πείρα 10 χρόνων στὴ Ρωσία, εἶπαν καθαρὰ ὅτι ἔργα σὺν τῇ Δύναμει τοῦ μίσους, τὸ Ζωντανὸ πτώμα καὶ ἄλλα σπάνια ανεβαίνουν καὶ σὺν τὸν ὅποιον ἀκόμα με τὸσιν ἐπιμέλειαν.

Τὸ 1908 τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου πέρνει ὁ Π. Π. Σλαβέικωφ, ἄνθρωπος μορφωμένος, φιλοπρόδοτος, ἐνεργητικὸς καὶ με ταλέντο, ὁ ὅποιος κατώρθωσε νὰ μεγαλώσῃ τὴ φήμην τοῦ θεάτρου ὡς ἰστιντοῦ πολυτιμοῦ. Στὴν ἐργασίαν του αὐτὴ τὸν ἐβοήθησαν σὲ μεγάλο βαθμὸν ὁ δόκιμος καλλιτέχνης καὶ ρεζισέρ Ἰωσ. Σμάχα καθὼς καὶ ὁ γραμ-

ματεὺς Π. Κ. Γιάνκοφ. Ἄν καὶ ὁ Σλαβέικωφ ἔμεινε ὀλίγον καιρὸ στὸ θέατρο, ἔκρινε πολλὰ γιὰ τὴν πειθαρχίαν τῶν ἠθοποιῶν, καὶ τὴν ἐργασίαν τους στὴ σκηνή. Προικισμένος με πλούσιον δημιουργικὸν πνεῦμα καὶ καλλιτεχνικὴν μόρφωσιν δοκίμασε καὶ μόνος του νὰ σκηνογραφήσῃ ἔργα σὺν τῇ Νεότητι τοῦ Χάμπε, τὸ Θαυμασμὸν τοῦ πνεύματος τοῦ Σαίξπηρ καὶ τὸν Θεὸ Βάνια τοῦ Τσέχωφ, πὺρ ὄχι μονάχα πέτυχαν, ἀλλὰ καὶ χάραξαν νέους ὁδούς στὴ σκηνικὴ δημιουργία. Τὴς ἴδιες δοκιμὰς ἔκανε ἀργότερα καὶ ὁ Γιάνκοφ με τοὺς Δικαστὲς τοῦ Μπριώ, τὸν Κλέφτην τοῦ Μπερνστάιν καὶ τὸν παράξενον Κράϊτον τοῦ Μπαρῦ. Τὴν ἐποχὴ πάντως τοῦ Σλαβέικωφ τὸ θέατρο ἀνέβασε καὶ τὰ ἔργα Ἡθικὴ τοῦ Θωμά, Διάβολο τοῦ Μολνάρ, Ἐχθρὸν τοῦ ἔθνους τοῦ Ἰφεν, Ρωμαιοὶ καὶ Ἰουλιέττα τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἄλλα.

Ἀνατάξιος διάδοχος του ἀπεδείχθη ὁ Μποζάν Ἀγγελωφ κατὰ τὴν πρώτην, 1909—1911, καὶ τὴν δευτέραν, 1918—1920, ἐποχὴν, πὺρ διετέλεσε διευθυντὴς. Τὸ θλιβερὸν ἦταν πὺρ αὐτὸς δὲν μπόρεσε νὰ γίνῃ καὶ σκηνοθέτης τοῦ γούστου καὶ τῆς ἀντίληψιν ἐκείνου ἢ καλλίτερα σύμφωνα με τὴς μεγαλωμένες πὰ ἀπαιτήσεις τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ κοινου. Ὁ ρεζισέρ Π. Ἰβανόφσκυ ἦταν δραστήριος, ἐργατικώτατος καὶ εὐσυνείδητος στὴ δουλειὰ του ἀνθρώπου, ἀλλὰ με περιωρισμένη δημιουργικὴ δύναμιν. Ἐν τούτοις θὰ μείνουν μνημειώδεις οἱ σκηνοθεσίαι τοῦ Κήπου τῶν κερασίων, τῆς Δύναμιν τοῦ μίσους, τοῦ Ἰδεώδους συζύγου καὶ ἄλλων.

Ὁ Μπ. Ἀγγελωφ τὴν δευτέραν φορά, πὺρ διεύθυνε τὸ θέατρο, βλέποντας πόσο μεγάλη καὶ ἐπιβαλλόμενη ἦταν ἡ ἀνάγκη κοντὰ στοὺς τόσους καλοὺς ἠθοποιούς νὰ βγοῦνε καὶ Βούλγαροι ρεζισέρ, ἀνέθεσε τὴν σκηνοθέτησιν πολλῶν ἔργων σὺν τῶν ἠθοποιῶν Κρ. Σαράφωφ καὶ δοκίμασε νὰ μπάσῃ στὴν ἴδιαν δουλειὰ καὶ ἀνθρώπους με ταλέντο ἔξω ἀπὸ τὸ θέατρο. Τέτοιος ὑπῆρξεν ὁ Γκεὸ Μίλεφ, ὁ ὅποιος τὸ 1920 σκηνοθέτησε τὸν Χορὸν τοῦ θανάτου τοῦ Στρίμπεργκ, πρώτη καὶ τολμηρὴ δοκιμὴ νεωτερικου σκηνικου διακόσμου καὶ ἠθοποιίας. Στὸν ἴδιον ἀνετέθη καὶ ἡ σκηνοθεσία τοῦ Δαχτυλιδοῦ τοῦ Γύγγι τοῦ Χέμπελ, τοῦ ὅποιου οἱ δοκιμὰς σταμάτησαν ἀπὸ διαβολὰς τῶν ἠθοποιῶν καὶ ἔλλειψιν ὁμοφωνίας. Μόνος ὁ Ἀγγελωφ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι «αὐτὲς οἱ δοκιμὰς, ὕστερα ἀπὸ τίς δοκιμὰς τοῦ Σλαβέικωφ καὶ τοῦ Γιάνκοφ, εἶναι ἡ τήρησιν μιᾶς θεατρικῆς πολιτικῆς, ἢ ὅποια ἀργὰ ἢ

γρήγορα θὰ ἐπιβληθῇ γιὰ νὰ ἀνοίξῃ ὁ δρόμος καλονικῆς ἐξέλιξιν τοῦ Ἐθνικοῦ θεάτρου ὡς ἔθνικου ἰδρύματος τῆς θεατρικῆς τέχνης».

Τὰ χρόνια τοῦ πολέμου με μικρὰς ἐξαιρέσεις ἦσαν χρόνια νέκρας γιὰ τὸ θέατρο, πὺρ ἀπὸ τὸ 1911 ἕως τὸ 1914 διεύθυνεται ἀπὸ τὸν Ἰβάν Δ. Ἰβανωφ, με ρεζισέρ τὸν Ἰβανόφσκυ, καὶ ἀπὸ τὸ 1914 ἕως τὸ 1917 ἀπὸ τὸν Δ. Στρασιμίρωφ. Αὐτὸς ξεσπάθωσε ὑπερασπιστὴς τῆς ἰδέας γιὰ Βούλγαρον ρεζισέρ καὶ βουλγαρικὸν ρεπερτόριον.

Ἀπὸ τὸ 1920 ἕως τὸ 1923 τὸ Ἐθνικὸν θέατρο διεύθυνεται ἀπὸ τὸν Χρ. Τσανκωφ καὶ στὴν ἐποχὴν του τὸ ρεπερτόριον πλουτίζεται με ἔργα ὅπως τὴν Σαλώμη, Στὰ νύχια τῆς ζωῆς, Βυθισμένη καμπάνα, Συρανὸν, Ἰουδιθ, Δαλιδὰ, καὶ ἄλλα σκηνοθετημένα ἀπὸ τὸν νεαρὸν ρεζισέρ Γιουρίη Γιακοβλιέφ καὶ τὸ προσωπικὸν με νέες δυνάμεις ὅπως τὴν Μπουγιουκλιέβα, τὴν Γκεργκάνοβα, τὸν Μποροζάνωφ, τὸν Κισίμωφ καὶ ἄλλους. Στὴν ἐποχὴν τοῦ ἴδιου, τὸ 1923 γιορτάζεται καὶ ἡ κακότυχη βῆθ ἐσπερίδα τοῦ Βουλγαρικου θεάτρου, ἢ ὅποια τελείωσε με τὴν ἀποτέφρωσιν τοῦ ὠραίου κτιρίου καὶ μεγάλου μέρους τῶν σκηνογραφιῶν καὶ τοῦ ἱματοφυλακίου. Βαρειὰ ἀπώλεια, πὺρ λύπησε ὅλη τὴν μορφωμένην Βουλγαρίαν. Καὶ τότε ἀνοίξαν ἐγγραφὰς καὶ ἔρανοι γιὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ θεάτρου, σὲς ὅποιας ἀπήγγησεν ὀλόκληρον τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος, ἔξωρα τὰ παιδιὰ καὶ οἱ μαθητὲς. Βοήθησε πολὺ καὶ τὸ Κράτος καὶ σήμερον εἶνε πὰ ἔτοιμο, πὺρ ὄμορφο, πὺρ μεγάλο, πὺρ κατάλληλον ἀπὸ τὸ πρῶτον.

Ὁ καιρὸς ἀπὸ τὴν πυρκαγιὰ ἕως τὴν

N. Μπουγιουκλιέβα

Ο ΚΕΦΑΛΑΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Κεφάλας ήτονε ένα παιδί ως δεκαεφτά χρονών το καιρό που τον γνώρισα εγώ στο χωριό, που λόγιο επαγγελματικοί μάναγακάσανε να περάσω ενάμιση δυο χρόνια της ζωής μου, που η αλήθεια είναι πως

δεν ήτονε τόσο όμορφο. Η δουλειά του παιδιού αυτού δεν ήτονε πάντα η ίδια. Δηλαδή τότε έκανε το λούστρο, τότε κουβαλούσε λάσπη και πέτρες στα γιατινά, κι' όλο σχεδόν το καλοκαίρι δούλευε στα χωράφια σκάβοντας ή κουβαλώντας νερό για πότισμα με το ζωντόβολο από τη μοναδική βρύση που βρισκόνταν στη πλατέα του χωριού.

Κ' ή δουλειά αυτή θάταν ή πειό του γούστου του γιατί πάντοτε, μόλο που ήτονε μούσχεμα και καταλασπωμένος, τραγουδούσε το τραγούδι του που μόνο αυτός ίσως να καταλάβαινε, γιατί δεν ήτονε τίποτ' άλλο από μια σειρά φθόγγων που διαδεχόντουσαν ό ένας τόν άλλον άκανόνιστα και άντιμελωδικά, μα πού καθώς φαινότανε, αυτός, απ' τ' τραγούδι του αυτό έμμενε κατευχαριστημένος.

Η ιστορία του παιδιού αυτού είναι αυτή όπως τη γράφω, δηλαδή όπως μου την είπανε όταν από περιέργεια ρώτησα καναδυό απ' τούς πειό σεβαστούς χωριάτες.

Ένα μεσημέρι καλοκαιριάτικο, εδω και δεκάξη χρόνια πίσω, ήρθε στο χωριό μια γυναικούλα μένα μωρό στην άγκαλιά της κατασκονισμένη και κατακουρασμένη απ' τ' όδρομο, ποιός δά ξαίρει πού θ' έρχότανε, και πήγε και κάθησε στής έκκλησιός τ' υπόστεγο. Η παρουσία της δέ μās έκανε και τόση έντύπωση, γιατί τ' ό κάτω κάτω δεν ήτονε σπάνιο ή αξιοπερίεργο ένα τέτοιο φαινόμενο, μα σάν είδαμε πως πήρε να σκοτεινιάξη και δέ νοιαζότανε ούτε να πάρη κάτι να φάη ούτε κών να βρξή ένα μέρος να περάση τή νύχτα της, σηκωθήκαμε δυο τρεις και πήγαμε κοντά της και με τή μεγαλύτερη ευγένεια τή καλωσσορίσαμε πρώτα, κύστερα τή ρωτήσαμε από πού έρχεται, πως λέγεται, κών έχει ανάγκη από τίποτα. Μα αυτή άφου μās ευχαρίστησε, μās είπε πως τή λένε Έλένη, ότι δεν έχει ανάγκη από τίποτα κι' ότι μόλις ξεμερώση θά φύγη τί τὰ

θές. Ό τρόπος που μās μίλησε κ' οί χειρονομίες που συνόδευαν τὰ λόγια της μās έκαναν τήν έντύπωση πως ή γυναίκα αυτή δεν τάχε σωστά. Όσοσο έμεις τής ύποδειξαμε πως ήτονε αδύνατο να περάση μια όλόκληρη νύχτα στο ύπαιθρο και νησικιά, και τής προτεινάμε να τήν πάρουμε σένα σπήτι να φάη κάτι και να αναπαυθή και τ' ό πρώτ' με τ' ό καλό να εξακολουθήση τ' όδρομο της. Μα πού. Όύτε να τ' ακούση ένα τέτοιο πράμα. Άφου στο τέλος έβαλε τὰ κλάματα και μās είπε: Μα τί θέλετε από μένα; άφήστε με σās παρακαλώ μη με τυραγνάτε.

Και πραγματικώς φύγαμε έμεις, μα άργότερα στείλαμε και γυναίκες μας που με τὰ πολλά αυτές κατάφεραν να τήν πείσουν να δεχτῆ να φιλοξενηθῆ σένα σπήτι τήν πήρε λοιπόν στο σπήτι του ό κύρ-Γιόργης πούχει τ' ό φοῦρο, σάν πειό σεβαστός αυτός, μα και επειδή στο σπήτι αυτό ήτονε πιότερα θηλυκά, απ' τ' άρσενικά περισσότερα, αν και τὰ δυο του τὰ παιδιά τ' άδιδωξε ό κύρ-Γεώργης εκείνο τ' ό βράδυ από τ' ό σπήτι να περάσουνε τή νύχτα τους με τὰ ζωντόβολά του όξω στο κάμπο... στη βοσκή.

Στ' ό φαί άπάνω οί γυναίκες άρχισαν με τρόπο να τή ρωτούν για να μάθουν άρχες μέσες πούθε έρχεται, αν είναι παντρεμένη, αν είναι δικό της τ' ό παιδί, για πού παγαίνει κίλλα, μα ή πού κρυβότανε ή πού, κιαυτό θάνε τ' ό πειό σωστό, δεν τάχε όπως είπαμε σωστά, δεν έδινε μια σωστή άπάντηση. Έλεγε πως ήτονε χήρα, κύστερα από λίγο έλεγε πως ό άντρας της θάνησυχάει ως να πάη να τόν βρξή. Σάν τή ρώτησαν για τ' όνομα τ' ό παιδιού είπε Γιάννη, μάργότερα τήν άκουσαν εκεί πού χάιδευε να τ' ό λήη Πετράχο.

Τής στρώσανε ρούχα και τή βάλανε να πλαγιάση, μα όλη τή νύχτα δεν έκλεισε μάτι παρα σιγόκλαιγε και μοιρολογούσε, και κατά τὰ ξεμερώματα έβαλε μια φωνή και ξεψύχησε. Ό γιατρός, που φωνάζανε άμέσως, τήν ηῦρε πεθαμένη, κι' όπως είπε, πέθανε από συγκοπή...

Τή θάψαμε, κι' ό σταθμάρχης ανάλαβε να ζητήσει απ' τὰ χωριά γύρω πληροφορίες για αυτήν, ώστε να κανονισθῆ και τ' ό ζήτημα τ' όρφανού που μās έμεινε, μα από παντού ήρθε

άπάντηση ότι ήτονε άγνωστη.

Πήγε λοιπόν έτσι κι' αυτή... στα κουτουρού, και ποιός ξαίρει ποιός οικογενειακής καταστροφής ή ποιός ήθικης καταπτώσεως θύμα, και μās έμεινε για να τή θυμόμαστε ό Γιάννης ή Πετράχος ό γυιός της να... αυτός που βλέπεις.

Κι' όσο ήτονε μικρός μπορούσε ό κύρ-Γιόργης που τούπεσε στο κλήρο να τόν όρίξη, μα σάν επέρασε τὰ έντεκα-δώδεκα άρχισε να γίνεται δύστροπος και να μην ακούη κανέναν... Να ζῆ όπως θέλει αυτός. Είναι δουλεντάριο παιδί, μα βάρδα από περιορισμό... Δεν έχουμε και ανθρώπους εδω τὰ παιδιά τὰ δικά μας είναι διαβόλοι. Δεν τόν άφίνουν τόν κακομοίρη ήσυχο. Τόν φωνάζουν Κεφάλα κι' όσο θυμώνει τόσο περισσότερο τόν περιόζουν.

Η ιστορία του μ' έκανε να τ' ό συμπαιθῆσω πειό πολὺ αυτό τ' ό παιδί και δεν άφηνα από τότε ευκαρία πού να μη τού φαίνουμαι χρήσιμος. Πρώτα πρώτα όλοι τόν φώναζαν Κεφάλα, ένῶ εγώ τόν φώναζα Κώστα. Κι' αυτό επειδή έκανα τή σκέψη ότι από τὰ δυο όνόματα πού είπε ή μάνα του μπορεί να μην ήτονε κανένα πραγματικό, γιατί λοιπόν να μη τόν όνομάσω όπως ήθελα; Εκείνος ό κακομοίρης στο ζήτημα αυτό ήτονε πολὺ συγκρατητικός. Δεν τόν έμελλε όπως και να τόν φώναζε κανείς, ένῶ ή αίτία πού παινότανε ήτονε τῆς περισσότερες φορές πού τόν φώναζαν Κεφάλα.

Και τ' ό φράσιό είναι ότι τούμεινε πειά εξ αίτίας μου όριστικό του όνομα τ' ό Κώστας, γιατί οί άγαθοί χωριάτες βλέποντας τή συμπάθεια πού είχα σ' αυτόν και τῆς περιποιήσεις πού τούκανα δίνοντάς του κίνα άποφόρι μου, είχανε πλάσει ένα σωρό ύποθέσεις γύρω μας. Δηλαδή άλλοι πίστευαν πως εγώ κάτεχα τ' ό μυστικό τής καταγωγής του, κι' άλλοι πως εγώ ήμουνα ό πατέρας του ό πραγματικός.

Οί χωριάτισες λέγανε:

— Καλὲ σίγουρα αυτός είναι ό πατέρας του. Δεν βλέπετε τήν άγάπη πού τούχει; Και γιατί δεν τόν φωνάζει ή Γιάννη ή Πέτρο όπως τόν έλεγε ή μάνα του παρα Κώστα; Αυτό θά πῆ πως έτσι θά τόν λένε κίλλας. Τι; Σίγουρα ό πατέρας του θάνε αυτός.

Και τήν ιδέα τους αυτή τήν ένισχοῦσε τ' ό ότι κι' ό Κεφάλας είχε πάρει για καλὲ τ' όνομα αυτό, κι' όταν τόν φώναζαν Κεφάλα διαμαρτυρότανε πως τ' όνομά του ήτονε Κώστας. Έλεγε— Γιατί με λέτε Κεφάλα άφου με λένε

Κώστα; Κώστα με λένε... Έτσι με λέει κι' ό Κύριος.

Κύριο λέγανε στο χωριό έμένα.

Μια μέρα πέραγε κάτω απ' τὰ παρθένα μου με τ' ό γαϊδοῦρι του φορτωμένο νερό. Ήτανε ξεσοκούφωτος, ξυπόλυτος κουρελιασμένος, με τ' όνα μπατζάκι άνεβασμένο ως τ' ό γόνατο ένῶ τ' ό άλλο του βουτιότανε στις λάσπες, κέτσι καθώς τόν είδα τόν φώναξα κήρθε άπάνω. Τούδωσα μια παλιά μου φορεσιά, ένα ζευγάρι άσπρόροχη και παπούτσια και τού είπα να τὰ προσέχη και να τὰ φοράη τῆς κυριακῆς και τῆς σχολῆς με τ' ό καπέλλο πού θά τού άγόραζα.

Τ' ό κακομοίρο τ' ό παιδί απ' τή χαρά του δάκρυσε και έσκυψε και μου φίλησε τ' ό χέρι. Ύστερα δίπλωσε σένα μόλογο ότι τούδωσα κέφυγε. Μα τ' ό βράδυ πού καθόμουνα με τούς χωριάτες στην πλατέα και κουβέντιαζα τόν είδα πούρχότανε ντυμένος με τὰ ρούχα πού τούχα δώσει, μα καταλερωμένα από λάσπες, γιατί όπως μουπε, τόν κνήγησαν τάλλα τὰ παιδιά και τού τὰ λέρωσαν.

— Βρὲ σύ, τού είπα. τί σου είπα εγώ τ' ό πρώτ'; Δεν σου είπα να τὰ φορῶς μόνο τῆς σχολῆς;

Δέ μουδωσε καμμιά άπάντησι, παρα κύταγε χάμου καταταραγμένος.

— Να χαιθῆς Κεφάλα. Καλὲ σε λένε έτσι... τού είπα.

Γύρισε και με κύτταζε με βουρκομένα μάτια απ' τὰ δάκρυα και κατακίτρινος και μου είπε με φωνή πού τόν ήχο της δεν θά τόν ξεχάσω όσο ζώ.

— Όστε ούτε Κώστα με λένε;

— Άντε πήγαινε από δω! Τού είπα.

Κατέβασε τ' ό κεφάλι ό κακομοίρης κέφυγε σιγά σιγά χωρίς να πῆ άλλη λέξη, μα απ' τήν κίνηση πού έκαναν οί όμοιοι του κατάλαβα πως εκλαιγε φεύγοντας.

— Μα κέκείνα τὰ βρωμόπαιδα, είπα στους χωριάτες, δεν τάρήνουν τ' ό δυστυχισμένο τ' ό παιδί στη κακομοιριά του... Τί διάβολο τὰ πειράζει;

— Έ κύριε, παιδιά είνε... δεν βαριέσαι. Είπε κάποιος απ' αυτούς.

Σηκώθηκα κέγώ κέφυγα στενοχωρημένος, περισσότερο όμως γιατί τόν επίκρανα άπάνω στο θυμό μου, παρα γιατί δεν έκανε ότι τού είπα ή γιατί τού λέρωσαν τὰ ρούχα πού τού είχα δώσει.

Είχα να τόν ιδώ τρεις μέρες. Τή τέταρτη πέραγα σένα όδρομο τού χωριού, πού άξαφνα άκουσα—Κύριε, κύριε—γύρισα και τόν είδα σε μια σκαλωσιά με τ' ό πληφόρι του στόν όμο κι' ως να προφτάσω να τόν χαιρετήσω έπεσε από κει πάνω και τσακίστηκε.

Έτρεξα κοντά του κ' εκείνο πού πρόφτασα νακούσω απ' τ' ό στόμα του ήτονε, να τόν συχωρέσω γιατ' ό τού κανε, όπως κι' αυτός με συχωράει για ό,τι τούκανα.

Κείνη τήν ίδια μέρα τόν θάψαμε, κύστερα από μια ώρα άφησα κείνο τ' ό καταραμένο χωριό. Αττή είνε ή ιστορία τού κακομοίρη τού Κεφάλα.

Κουμπάλ:στα, Μάης 1929.

Γ. ΒΕΡΣΙΔΗΣ.

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει. Αύγη δροσάτη με τ' ό πρώτο της πουλί λές και κρῶζει τόν εργάτη στην φιλόπονη ζωή.

Πέρα εκείθενε οί φροντίδες άς πετάξουνε, καθώς ξεφανισμένες νυχερίδες όπου άγνάντεψαν τ' ό φως.

Μη σās είναι ό ξένος πλούτος έν' άγκάθι στην καρδιά πέστε άζήληντα είναι τούτος εργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε ή γῆ χαρίζει μόνον άφθονο καρπό, αν ό κόπος τήν ποτίζει μ' έναν ιδρωτα σνχρό.

Πριν άρχισῆ κάθε άστέρι, με χαρούμενη καρδιά νέοι μισόκοποι και γέροι τρέξει' όλοι στη δουλειά.

Σάν έσās, αδέρφια, ιδρώνει και ό σοφός, πού με τ' ό νοῦ κάμπους άμετρος όργώνει, για θροφή τού λογισμού.

Δίχως άνεση και σχολή πάντα, ως άξιος δουλευτής, τ' ό ανθηρότου περιβόλι σκάφτει, σπέρνει ό ποιητής.

Πάντα, ναί, τού τίμιου κόπου οί γλυκύτατοι καρποί να ναι οί μόνοι, πού τ' ανθρώπου σῶμα θρέφουν και ψυχή.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ανακαίνιση, 1923—1929, πέρασε σε προπαρασκευαστική εργασία για νέα, πιδ ευτυχῆ και σκοπιμότερη ενέργεια. Ό θίασος έπρεπε να εργάζεται στο άκρω άκατάλληλο «Ελεύθερο Θέατρο» Έπρεπε να υπερπηδώνται πολλές δυσκολίες, πρέπει όμως ν' αναγνωρισθῆ ότι τ' ό θέατρο τήν πέρασε μ' ευτυχία. Τῆ διεύθυνσή του κατ' αυτούς τούς δύσκολους καιρούς είχαν ό Βλ. Βασίλεφ από τ' ό 1924 έως τ' ό 1925, ό δέ Μ. Άρναούτωφ τ' ό 1926, ό Στ. Κόστωφ τ' ό 1927 κι' ό ήθοποιός Π. Στοίτσεφ τ' ό 1927 και 1928. Καθένας τους άνάλογα με τῆς δυνάμεις του κάτι συνεισέφερε για τήν ανακαίνιση τού ρεπερτόριου και τού καταστατικού τού θεάτρου. Ξεχωριστῆς σημασίας για τήν επιτυχή δράση τού έθνικου θεάτρου κατ' αυτά τὰ χρόνια και κυρίως για τ' ό ευτυχισμένο του μέλλον, υπήρξεν ή συνεργασία τού γενικου ρεζισέρ Ν. Μασαλιτίνωφ και τού βοηθου Χρ. Τσανκώφ.

Ό πρώτος καλός από χρόνια ήθοποιός και ρεζισέρ στο διάστημα καλλιτεχνικό θέατρο τῆς Μόσχας, συντέλεσε πολὺ στην έδραίωση τού καλλιτεχνικού ρεαλισμού, ως αξιώματος τῆς σκηνηκής δημιουργίας. Μνημειώδεις μένουν από τῆς άπόψεως αυτής οί σκηνοθεσίες του τῆς Δωδέκατης νύχτας, τού Τριζονιού στο τζάκι, τού Τσάρ Φεοντάρ και άλλων. Δεν είναι μικρότερες οί ύψηρές του κι' ως σκηνηκού παιδαγωγού κι' όδηγητού των νεωτέρων. Ό Χρ. Τσανκώφ πάλι είναι ό πρώτος Βούλγαρος, πού ειδικεύθηκε στη σκηνοθεσία. Μορφωμένος, εργατικός και με δημιουργικές φιλοδοξίες, νέος, κάμνει επιτυχημένες δοκιμές για τήν ανακαίνιση τού ρεπερτόριου και των σκηνηκών. Όλοι θυμούνται τῆς άσυνείθιστῆς του σκηνοθεσίας «Άνδοσκλής και λιοντάρι», ό «Κύκλος με τήν κωμωδία», «Τυχοδιώκτης μπρός στη θύρα» κι' άλλα. Ό Τσανκώφ είναι ό πρώτος σοβαρός ανακαινιστῆς τῆς βουλγαρικής σκηνης μετά τόν άποθανόντα Γκεό Μίλεφ. Προσπαθεῖ να τήν άπολυτρώση από τὰ παληά, τὰ συνειθισμένα, τῆς παραδόσεις κι' ελευθερη να τήν όδηγήση προς τῆς καλλιτεχνικές άπαιτήσεις τού καιρού μας. Στο πρόσωπό του επί τέλος πραγματοποιείται ή σκέψη των Σλαβεϊκωφ, Άγγέλωφ και Στρασιμίρωφ, τ' ό βουλγαρικό δηλ. θέατρο να έχη τόν βούλγαρό του ρεζισέρ.

(Από τ' ό βουλγαρικό).

Μεταφρ. Α. ΑΡΓΗΣ

ΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

Μέχρι τῆς καθιερώσεως ἐβδομαδιαίας ἐκδόσεως τὰ « Ἑλληνικά Γράμματα » ἀσέφυγαν νὰ διορίσουν ἀντιπροσώπους στὰς ἐπαρχίας οἱ ὁποῖοι ν' ἀναλάβουν τὴν συστηματικὴν παρακολούθησιν καὶ εὐρυτάτην διάδοσιν τοῦ φύλλου. Ὁ λόγος αὐτὸς ἦτο ἡ μόνη ἀφορμὴ ποῦ δὲν ἀροέθημεν εἰς τὸν διορισμὸν πολλῶν προσώπων τὰ ὁποῖα δι' ἐπιστολῆς των μᾶς ἐζήτησαν τὴν ἀντιπροσωπεΐαν. Αἱ ἐπιστολαὶ των ὁμως ἐκρατήθησαν καὶ τὰ ἀρόσωπα αὐτὰ δὲ μὴ φθοῦν σήμερον ὑπ' ὄψιν. Διὰ ν' ἀναλάβῃ ἓνα ἀρόσωπον τὴν ἀντιπροσωπεΐαν τοῦ περιοδικοῦ ἀρέσει ν' ἀσπαστείη μίαν ἐπιστολὴν ἐγγυητικὴν φερεγγύου προσώπου (ἐμώρου) διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἐγγυητὴς δ' ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην πᾶσης τυχόν ἀνωμαλίας εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν λογαριασμῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο εἶναι τρωικὸν καὶ ἔχει καθιερωθεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ περιοδικὰ τοῦ κόσμου. Ἐπίσης διὰ νὰ γίνῃ κανεὶς ἀντιπρόσωπος δ' ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐγγράψῃ ἀναλόγως τοῦ ἀπαιτήσεως τῆς πόλεως ποῦ διορίζεται ἀντιπρόσωπος ἓνα κατώτερον ὄριον συνδρομητῶν.

Διὰ τὸν Πειραιᾶ καὶ Δεσσαλονίκην τοῦλάχιστον 50 συνδρομητῶν.

διὰ τὰς πόλεις μέχρι 100 χιλιάδων 30

» » » » 70 » 25

» » » » 40 - 50 » 20

καὶ διὰ τὰς μικρὰς πόλεις 10

Χρονικὰ ὅρια τῆς συμπληρώσεως αὐτῶν τῶν ἀριθμῶν δέτομεν ἀπὸ 2-3 μῆνας.

Οἱ ἀντιπρόσωποι μας δὲ ἐφοδιασοῦν μὲ δεξιὸν ταυτότητος ἀπὸς τοῦτο δὲ ἀρέσει ν' ἀσπαστείησαν δύο φωτογραφίας των εἰς τὸ περιοδικόν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι ὀφείλουσιν νὰ διαδίδουν τὸ περιοδικόν εἰς τοὺς κύκλους ποῦ τὸ περιοδικόν δὲν κυκλοφορεῖ καὶ ὄχι νὰ δημιουργοῦν ἐκ τῶν ἀγοραστῶν συνδρομητῶν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι ἀρέσει νὰ ὑποδεικνύουν τὰ διάφορα μέτρα ποῦ ἀρέσει νὰ μὴ φθοῦν διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ φύλλου εἰς τὴν περιφέρειαν ποῦ εἶναι ἀντιπρόσωποι. Οἱ ἀντιπρόσωποι λαμβάνουσιν 20 ο) ο ἐπὶ τῶν εἰσπραξέων ποῦ παραγματοποιοῦν.

Ὅσοι ἐπιθυμοῦν ν' ἀναλάβουν ἄς ἀπευθύνουσιν μέχρι 7ης Ἰουλίου εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 25.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισα

Τράπεζα Τρικάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμειυτήριον μέχρι 100.000 δραχ.
μὲ 7 ο)ο. — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως
Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

“ΒΟΤΡΥΣ”

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικὸν καὶ Ἀποθεματικὸν
Δρ. 90.000.000 τὴν 31 Δεκεμβρίου 1927

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ:
ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΑΡ. 27α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,
γλυκοί, μωσχάτοι

ΟΙΝΟΙ Εἰς Φιάλας: Ἐπιτραπέζιοι
ἐπιδόρυτοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί,

ΒΕΡΜΟΥΤ: Ἐκ παλαιοῦ μωσχάτου Οἴνου
ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ: Ἀπαράμιλλος

ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ Οἴνου “ΒΟΤΡΥΣ”

ΚΟΝΙΑΚ ΒΟΤΡΥΣ

Ἐφάμιλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ
Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3

(ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 61-26

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειωτέρων
μηχανημάτων καὶ διαθέτων ὅλα
τὰ μέσα ἀναλαμβάνει κάθε ἐργα-
σίαν, μὲ ταχύτητα καὶ καλλι-
τεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ
ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

Ἡ ὀδοντόκρεμα ΚΟΛΥΝΟΣ καθαρί-
ζει τοὺς ὀδόντας, τὰ οὐλα, τὸ στό-
μα ἀλόκληρον.

Τὰ ἀντισηπτικὰ τῆς συστατικὰ
καταστρέφουσιν τὰς ἐπιικινδύνους νο-
σογενεῖς ἐστίας τοῦ στόματος, εἶναι
προστατευτικὴ κατὰ τῆς ὀδονταλ-
γίας, τῆς σήψεως, τῆς οὐλίτιδος καὶ
τῆς γενικῆς ἐκασθενήσεως.

Δοκιμάσατε τὴν ΚΟΛΥΝΟΣ ἐπὶ
μίας ἡμέρας ψήκτρας. Θὰ αἰ-
σθανθῆτε τὴν καθαριότητα
καὶ δροσερότητα τοῦ στόμα-
τος.

ΚΟΛΥΝΟΣ

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

ΜΟΝΟΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ

4 Ἐυριπίδου 4 ΑΘΗΝΑΙ

ΔΕΜΕΝΟΙ ΟΙ ΤΟΜΟΙ

Α. Β. Γ. ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΠΟΥΛΙΟΥΝΤΑΙ ΠΡΟΣ ΔΡΑΧ. 100 ΕΚΑΣΤΟΣ

ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ ΜΑΓΕΡ 29

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΕΡΝΑΕΙ ΓΡΗΓΟΡΑ

Όλοι μας περιμένουμε με ανυπομονησία ώστε να περάσουν
οι 6 μέρες για να έλθη η Κυριακή και να μπορέσουμε
να ξευδερωδοῦμε ἀπὸ τὴς βαρεῖες καθημερινὲς φροντίδες
καὶ νὰ ἀναπνεύσουμε τὸ μεθυστικὸ καὶ μυρωμένο ἀέρα
τῆς ἐφοχῆς πρὸς σκοπᾶει γύρω του τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς.
Ἐκδρομὲς στὰ βουνά, στὰ δάση, στὴ θάλασσα,
στὰ ὄραϊα τοσεῖα μὲ ἀξέχαστες συντροφιές,
ὅλα δὲ ξεχασδοῦν χωρὶς ἓνα

Kodak